

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Bakalářská práce

Barbora Vokatá

**Španělské konstrukce se slovesy měnícími význam
v závislosti na volbě modu ve větě vedlejší**

Spanish verb grammatical constructions where the verb changes its meaning
depending on the choice of mood in the subordinate clause

Poděkování:

Chtěla bych velmi poděkovat vedoucí své bakalářské práce, PhDr. Daně Kratochvílové, Ph.D., za pomoc při psaní této práce, ochotu a trpělivost, s níž se mi věnovala, a za množství užitečných rad. Dále děkuji své rodině za podporu po dobu celého studia.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Kladně, dne 10. května 2016

.....
Barbora Vokatá

Abstrakt:

Tato práce se zabývá španělskými konstrukcemi se slovesy, po kterých může ve vedlejší větě následovat sloveso v indikativu i v subjunktivu, a jejichž význam se mění v závislosti na zvoleném modu. Předmětem našeho zkoumání jsou slovesa *insistir (en)*, *decir*, *temer*, *temerse*, *sentir*, *esperar*, *hacer* a *parecer*. Prostřednictvím paralelního jazykového korpusu *InterCorp* analyzujeme, jaké jsou tendence v užívání výše uvedených sloves s indikativem a subjunktivem, a jak se tato modální opozice projevuje v českém překladu.

Klíčová slova:

modus, modalita, subjunktiv, indikativ, změna významu

Abstract:

The present work deals with the spanish grammatical constructions with the verbs that admit both the verb in the indicative and the subjunctive in the subordinate clause and whose meaning varies depending on the selected mood in the subordinate clause. The subject of our research are the verbs *insistir (en)*, *decir*, *temer*, *temerse*, *sentir*, *esperar*, *hacer* and *parecer*. By the parallel language corpus *InterCorp* we analyse what are the trends in the use of the above verbs in the indicative and subjunctive and we study the influence of this modal opposition how it is reflected in the czech translation.

Keywords:

mood, modality, subjunctive, indicative, change of meaning

Obsah

1. Úvod	7
1.1. Práce s jazykovým korpusem.....	7
1.2. Alternace modů indikativu a subjunktivu.....	8
1.3. Charakteristika a zařazení zkoumaných sloves.....	9
1.4. Modalita a modální významy.....	11
2. INSISTIR	14
2.1. Korpusová analýza.....	15
2.1.1. Výsledky korpusové analýzy – <i>insistir</i>	16
2.1.1.1. Český překlad <i>insistir</i>	16
2.1.2. Výsledky korpusové analýzy – <i>insistir en</i>	17
2.1.2.1. Český překlad <i>insistir en</i>	18
2.2. Shrnutí <i>insistir (en)</i>	19
3. DECIR	20
3.1. <i>Decir</i> v záporu.....	21
3.2. Korpusová analýza.....	22
3.2.1. Výsledky korpusové analýzy kladných tvarů <i>decir</i>	22
3.2.1.1. Český překlad kladných tvarů <i>decir</i>	24
3.2.2. Výsledky korpusové analýzy záporných tvarů <i>decir</i>	27
3.2.2.1. Český překlad záporných tvarů <i>decir</i>	28
3.3. Shrnutí <i>decir</i>	29
4. TEMER, TEMERSE	30
4.1. Korpusová analýza.....	31
4.1.1. Výsledky korpusové analýzy <i>temer</i> a <i>temerse</i>	31
4.1.2. Český překlad <i>temer</i>	33
4.1.3. Český překlad <i>temerse</i>	34
4.2. Shrnutí <i>temer</i> a <i>temerse</i>	35
5. SENTIR	36
5.1. Korpusová analýza.....	37
5.1.1. Výsledky korpusové analýzy.....	37
5.1.2. Český překlad <i>sentir</i>	38
5.2. Shrnutí <i>sentir</i>	40
6. ESPERAR	41
6.1. Korpusová analýza.....	42
6.1.1. Výsledky korpusové analýzy.....	43
6.1.2. Český překlad <i>esperar</i>	44
6.2. Shrnutí <i>esperar</i>	45
7. HACER	47
7.1. Korpusová analýza.....	47
7.1.1. Výsledky korpusové analýzy.....	48
7.1.2. Český překlad <i>hacer</i>	49
7.2. Shrnutí <i>hacer</i>	51
8. PARECER	52
8.1. Pronominální varianta.....	52

8.2. Nepronominální varianta.....	53
8.3. Korpusová analýza.....	54
8.3.1. Nepronominální varianta.....	54
8.3.1.1. <i>Parece que</i>	54
8.3.1.1.1. Český překlad <i>parece que</i>	55
8.3.1.2. <i>Pareció que</i>	59
8.3.1.3. Záporný tvar – <i>no parece que</i>	59
8.3.2. Pronominální varianta – <i>me parece que, te parece que, le parece que</i>	61
8.3.2.1. <i>Me parece que</i>	61
8.3.2.1.1. Český překlad <i>me parece que</i>	61
8.3.2.2. Záporný tvar – <i>no me parece que</i>	63
8.3.2.3. <i>Te parece que</i> a <i>le parece que</i>	64
8.3.2.4. Záporné tvary – <i>no te parece que</i> a <i>no le parece que</i>	65
8.4. Shrnutí <i>parecer</i>	66
9. Závěr.....	67
Resumé.....	75
Resumen.....	78
Bibliografie.....	81

1. Úvod

Jak je již z názvu patrné, v této práci se budeme věnovat jednomu z témat španělské modality, konkrétně vybraným slovesům ve funkci řídicího slovesa v souřadí podřadném, po kterých může ve vedlejší větě následovat sloveso v indikativu i v subjunktivu, a jejich význam se mění v závislosti na modu věty vedlejší. Pozornost je věnována především tomu, s jakou frekvencí se sloveso vyskytuje s jedním a druhým slovesným způsobem, a jak je překládáno do češtiny. Konkrétně budeme zkoumat tato slovesa: *insistir*, *decir*, *temer*, *temerse*, *sentir*, *esperar*, *hacer* a *parecer*. Každému ze sloves je věnována samostatná kapitola, která obsahuje charakteristiku daného slovesa, vysvětluje jeho význam ve spojení s indikativem a subjunktivem a zahrnuje rovněž hypotézu o pravděpodobném překladu slovesa do češtiny. V případech, kdy to považujeme za podstatné, uvádíme také hypotézu o českém překladu spojky *que*. Po teoretické části kapitoly následuje část praktická, která obsahuje výsledky korpusové analýzy provedené u daného slovesa. V té můžeme vidět, s jakou frekvencí se jednotlivé tvary slovesa vyskytují ve spojení s indikativem a se subjunktivem, jak je sloveso (případně i spojka *que*) překládáno do češtiny, a jaká je frekvence jednotlivých překladů. Každá analýza je též doplněna příklady získanými přímo z jazykového korpusu. Na konci práce následuje shrnutí zkoumané problematiky s ohledem na získané poznatky.

1.1. Práce s jazykovým korpusem

K získání korpusových dat jsme použili jazykový korpus *InterCorp*, který vzniká pod záštitou Ústavu Českého národního korpusu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Tento jazykový korpus považujeme za velmi vhodný nástroj k jazykovým analýzám, ve kterých chceme zkoumat určitý jev a porovnávat jeho ekvivalent v jiném jazyce, jelikož disponuje výbornými vyhledávacími nástroji. Konkrétně jsme pracovali s česko-španělským paralelním korpusem. Španělské jádro, se kterým jsme pracovali, je tvořeno pouze španělsky psanými originály beletristických děl. Nepracovali jsme s jinými typy textů ani beletristickými díly původem z jiných jazyků přeloženými do španělštiny. Při analýze většiny sloves jsme pracovali s novou verzí *InterCorp* verze 8 spuštěnou 4. 6. 2015, analýza sloves *insistir* (*en*) a *temer*(*se*) však byla provedena ještě v předchozí verzi *InterCorp* verze 7 fungující od 19. 12. 2014. Všechny příklady z beletrií uvedené v jednotlivých kapitolách pocházejí přímo z *InterCorpu*.

1.2. Alternace modů indikativu a subjunktivu

Jak již bylo řečeno, tématem této práce jsou španělské konstrukce se slovesy, po nichž může následovat sloveso v indikativu i subjunktivu, a na základě použitého slovesného způsobu dochází ke změně významu řídicího slovesa. Gramatika Královské akademie definuje modální alternace jako „los pares de contextos en los que un mismo predicado admite indicativo o subjuntivo“¹ a dále dodává, že „el término se aplica también, por extensión, a los contextos en los que se admite uno de los dos modos en una estructura sintáctica, a la vez que se rechaza en otra“² (RAE: 2009, s. 1886). Toto téma podle RAE představuje jeden z klasických problémů španělské gramatiky, který byl již zkoumán mnohými lingvisty, a dnes jsou k dispozici různá vysvětlení tohoto tématu, ať už sémantického, syntaktického, lexikálního či pragmatického charakteru (RAE: 2009, s. 1887).

J. Á. Porto Dapena v publikaci *Del indicativo al subjuntivo* (Porto Dapena: 1991, s. 115) uvádí, že ve větách vedlejších, ve kterých je možné použití indikativu i subjunktivu, může nebo nemusí dojít ke změně významu. V tom případě mluví o modální opozici („usos opositivos“) nebo modální neutralizaci („neutralizaciones“). Pokud dochází ke změně významu, může se jednat o změnu významu slovesa řídicího nebo řízeného, které se nachází ve větě vedlejší. Podle tohoto autora jsou právě tyto případy, kdy dochází ke změně významu u slovesa řízeného, jedněmi z nejproblematictějších pro nerodilého mluvčího španělštiny (Porto Dapena: 1991, s. 115).

V případě, kdy dochází naopak ke změně významu slovesa řídicího, Porto Dapena rozlišuje mezi dvěma typy změny významu. První, ke které dochází u slovesa *decir* a dalších sloves komunikace (*insistir, sugerir, apod.*), považuje autor pouze za dvě různé varianty vycházející z rozdílných kontextů, ve kterých je sloveso použito, a záleží, zda má spíše informativní či afirmativní charakter (následuje indikativ) nebo charakter jusivní (následuje subjunktiv). Druhý typ naopak považuje za skutečnou změnu významu a setkat se s ním můžeme např. u sloves *hacer, sentir, parecer, temer* a dalších (Porto Dapena: 1991, s. 130).

¹ Dvojice kontextů, ve kterých po jednom řídicím slovese může následovat sloveso v indikativu i subjunktivu.

² Termín se v širším slova smyslu používá také pro označení kontextů, ve kterých je možné v dané syntaktické struktuře použití pouze jednoho ze zmíněných modů.

1.3. Charakteristika a rozdělení zkoumaných sloves

Při charakteristice a rozdělení sloves, kterými se zabývá tato práce, vycházíme z knihy *El subjuntivo en español* od lingvistky M. Ángeles Sastre Ruano (Sastre Ruano: 1997), která podle nás velmi dobře a přehledně shrnuje použití subjunktivu ve španělštině. Tato autorka se na danou problematiku dívá trochu odlišným způsobem než Porto Dapena. Sastre Ruano nejprve rozděluje slovesa, po nichž lze použít ve větě vedlejší indikativ i subjunktiv, do dvou velkých skupin (*GRUPO 1* a *GRUPO 2*) podle jejich společných rysů a vlastností. Každou ze skupin dále rozděluje do několika podskupin. Pro každou skupinu stanovuje pravidlo, podle kterého po slovesech následuje buď indikativ nebo subjunktiv. Jelikož však mluvíme o modální alternaci, následně pro každou ze skupin stanovuje také alternativní pravidlo, podle kterého může za určitých podmínek po daných slovesech následovat modus opačný (Sastre Ruano: 1997, s. 61-81).

Na jednu stranu tato autorka stanovuje první velkou skupinu sloves, *GRUPO 1*, do které patří slovesa, jimiž mluvčí pouze konstatuje nějakou skutečnost: „a través de ellos el hablante se limita a constatar un hecho“ (Sastre Ruano: 1997, s. 61). V rámci této skupiny potom rozlišuje tři podskupiny:

- a) „Verbos de entendimiento o actividad mental, sin marca de volición o deseo“³ (z námi zkoumaných sloves sem patří sloveso *parecer*)
- b) „Verbos de comunicación“⁴ (z námi zkoumaných sloves se sem řadí *decir* a *insistir (en)*)
- c) „Verbos de sentido o percepción física“⁵ (z námi zkoumaných sloves sem patří *sentir*) (Sastre Ruano: 1997, s. 61-62)

Pro tuto skupinu Sastre Ruano stanovuje pravidlo, podle kterého po těchto slovesech následuje obvykle indikativ:

V1[afirmativo] + que + V2 [indicativo] (Sastre Ruano: 1997, s. 78)

V některých případech však může po určitých slovesech ze skupiny *a)* a *c)* následovat také subjunktiv, a to v případě, kdy poukazují na něco fiktivní či na předpokládanou akci. Afirmativní význam slovesa je zde zeslabený a přibližuje se spíše slovesu *imaginar*. Jak autorka uvádí, fungují v tomto případě jako ekvivalent *como si* +

³ Slovesa porozumění nebo mentální činnosti bez náznaku projevení vůle nebo přání

⁴ Slovesa komunikace

⁵ Slovesa smyslového vnímání

subjunktiv imperfekta (Sastre Ruano: 1997, s. 98). Pro tyto případy autorka stanovuje alternativní pravidlo:

V1[afirmativo] + que + V2 [subjuntivo] (Sastre Ruano: 1997, s. 80)

Autorka dále mluví o tom, že na modus ve větě vedlejší může mít vliv také to, když se jedná o otázku. V otázce může být totiž zahrnuto jisté hodnocení ze strany mluvčího ohledně předpokládané odpovědi, a proto se může ve větě vedlejší objevit sloveso také v subjunktivu, i když ne nezbytně, jak zdůrazňuje autorka (Sastre Ruano: 1997, s. 81).

Dalším z faktorů, které mohou ovlivnit volbu modu ve větě vedlejší, je to, zda je řídicí sloveso v kladném způsobu či v záporu. Pokud je sloveso v záporu, pak by podle základního pravidla Sastre Ruano mělo následovat ve vedlejší větě sloveso v subjunktivu:

V1 [negativo] + que + V2 [subjuntivo] (Sastre Ruano: 1997, s. 83)

Jak ovšem autorka ihned dodává, někdy se i po slovese v záporu může objevit ve vedlejší větě sloveso v indikativu a existuje zde alternativní pravidlo, dle kterého je možné užití indikativu nebo subjunktivu podle postoje mluvčího:

V1 [negativo] + que + V2 [indicativo/subjuntivo] (Sastre Ruano: 1997, s. 81)

Pokud se mluvčí zaručuje za pravdivost dané skutečnosti, může být sloveso ve větě vedlejší v indikativu, i přestože věta hlavní je záporná. Pokud naopak mluvčí nijak nezaručuje pravdivost výpovědi, musí následovat sloveso v subjunktivu (Sastre Ruano: 1997, s. 84). K této otázce autorka dále dodává, že alternace indikativu a subjunktivu je možná také „en enunciados interrogativos cuyo V1 va precedido de la partícula *No*, que en estos casos no es una marca de negación, no niega nada. Incluso podría suprimirse sin que apenas variara el contenido“⁶ (Sastre Ruano: 1997, s. 87).

Sastre Ruano dále stanovuje druhou velkou skupinu, *GRUPO 2*, kterou dále rozděluje na:

- a) „Verbos de voluntad“⁷ (z námi zkoumaných sloves do této skupiny patří *hacer* a *insistir en*)
- b) „Verbos de influencia“⁸ (z námi zkoumaných sloves se sem řadí *decir* a *hacer*)

⁶ Ve větách tázacích, ve kterých je sloveso řídicí negováno částicí *no*, která však v těchto případech nemá záporný význam. Mohli bychom ji i vynechat, aniž by se tím změnil význam věty.

⁷ Slovesa vůle.

⁸ Slovesa působení na druhou osobu.

- c) „Verbos de sentimiento, apreciación, juicio de valor, duda“⁹ (z námi zkoumaných sloves sem patří *sentir, esperar a temer(se)*) (Sastre Ruano:1997, s. 63-64)

Pro tuto skupinu Sastre Ruano stanovuje pravidlo, podle kterého po těchto slovesech následuje obvykle subjuntiv:

V1 + que + V2 [subjuntivo] (Sastre Ruano: 1997, s. 67)

Také pro tuto skupinu však stanovuje alternativní pravidlo, podle kterého může v určitých případech po některých slovesech následovat indikativ:

V1[sentimiento, pronominal, + preposición] + que + V2 [indicativo] (Sastre Ruano: 1997, s. 70)

V tomto případě mluvčí kromě podání informace navíc ví, že tato informace je pravdivá, a zaručuje její pravdivost. Po některých „verbos de sentimiento y juicio de valor“ může následovat indikativ, a to v případě, kdy kromě vyjádření pocitů zároveň informujeme, že daná skutečnost je pravdivá, a sém ‚informace‘ je zde tím, který převažuje (Sastre Ruano: 1997, s. 72).

Jak tato autorka dále uvádí, a jak můžeme také vidět podíváme-li se na rozdělení sloves do skupin 1 a 2 a dále do podskupin, některá slovesa mají dva či více významů, lze je charakterizovat více způsoby a řadí se zároveň do obou skupin. Po slovese je tak možné použít oba slovesné způsoby, a z této skutečnosti může vycházet také změna jeho významu. Slovesa *decir a insistir (en)*, která figurují v první skupině mezi „verbos de comunicación“, patří zároveň i do druhé skupiny mezi „verbos de voluntad“ a „verbos de influencia“, sloveso *sentir*, které v rámci první skupiny náleží mezi slovesa smyslového vnímání, patří zároveň mezi slovesa vyjadřující pocity v rámci skupiny druhé, sloveso *hacer se* rovněž objevuje ve více podskupinách v rámci skupiny dva.

1.4. Modalita a modální významy

Jak již bylo řečeno na začátku, téma této práce spadá do oblasti španělské modaloty, což je oblast velmi obsáhlá a poměrně komplikovaná. V literatuře je chápána různě široce. My v této práci vycházíme z pojetí vypracovaného Bohumilem Zavadilem (Zavadil: 1980; Zavadil – Čermák: 2010), kde je modalita definována jako „psychicky motivovaný a jazykovými prostředky vyjádřený způsob platnosti výpovědi“ (Zavadil – Čermák: 2010, s. 249).

⁹ Slovesa vyjadřující pocity, hodnocení, pochybnost.

Podobně modalitu definuje i gramatika Královské akademie, která uvádí, že se jedná o „manifestación lingüística de la actitud del hablante en relación con el contenido de los mensajes“¹⁰ (RAE: 2009, s. 3113).

Zavadil a Čermák (2010, s. 249) dále mluví o tom, že tři základní složky lidské psychiky, kterými jsou rozum, vůle a cit, dávají vzniknout pěti základním modálním významům (MV). Těmi jsou:

- Modální význam reálný (MVR)
- Modální význam potenciální (MVP)
- Modální význam tázací (MVT)
- Modální význam volní (MVV)
- Modální význam hodnotící (MVH)

Jednotlivé modální významy autoři charakterizují následujícím způsobem:

MV reálný charakterizuje obsah výpovědi (příp. děj pojmenovaný predikátorem) jako reálný, tj. shodný se skutečností.

MV potenciální charakterizuje obsah výpovědi (děj predikátoru) jako imaginární, tj. existující jen ve vědomí v podobě představy.

MV tázací charakterizuje obsah výpovědi jako předmět výzvy k potvrzení nebo doplnění informace. V jeho obsahové motivaci se prolíná složka rozumová se složkou volní.

MV volní charakterizuje obsah výpovědi (děj predikátoru) jako předmět vůle, pojaté buď subjektivně (rozkaz, přání, úmysl), nebo objektivně (nutnost).

MV hodnotící charakterizuje obsah výpovědi jako předmět hodnocení s větším nebo menším podílem emocionálnosti. (Zavadil – Čermák: 2010, s. 249)

V této práci se zabýváme modalitou v souvětí podřadném. Jak Zavadil a Čermák poznamenávají, vyjádření modality v rovině souvětí je složitější než v rovině výpovědi a v rovině věty. Na rozdíl od souvětí souřadného, které je modálně heterogenní, jelikož každá z hlavních vět má svou vlastní větnou a výpovědní modalitu, je souvětí podřadné modálně homogenní, jelikož věta vedlejší netvoří samostatnou výpověď a nemá vlastní výpovědní modalitu (Zavadil – Čermák: 2010, s. 256).

V souvislosti s vyjadřováním modality v rovině souvětí autoři mluví o MV reálném, potenciálním, volním, a hodnotícím. Poslední tři jmenované souhrnně označují jako MV non-reálné, které tvoří opozici s MV reálným.

¹⁰ Jazykové vyjádření postoje mluvčího k obsahu sdělení.

Autoři uvádí, že „MV reálný připouští ve vedlejší větě indikativ, který se chová z modálního hlediska zcela autonomně (tj. je zaměnitelný kondicionálem, probabilitivem nebo větným kongruenčním subjunktivem stejně jako v nezávislé větě)“, zatímco non-reálné vyžadují souvětňý kongruenční subjunktiv (Zavadil – Čermák: 2010, s. 257-8).

Autoři dále poukazují na to, že kongruence určitě není stejně silná u všech výše uvedených MV non-reálných. Zatímco MV volní téměř vždy vyžaduje kongruenční subjunktiv, MV hodnotící jej vyžaduje pouze obvykle (chceme-li zdůraznit reálnou povahu děje, je možné modální kongruenci nedodržet) a u MV potenciálního je modální kongruence ještě méně pevná. Ve většině případu je tak po slovesech s MV potenciálním možná opozice indikativ / subjunktiv podle toho, zda převažuje sém „potenciálnost“ („nejistota o realizaci děje“) nebo sém „reálnost“ („jistota o realizaci děje“) (Zavadil – Čermák: 2010, s. 258).

S tím souvisí také to, že někdy může být složité s jistotou určit, o jaký MV se jedná, jelikož hranice mezi jednotlivými modálními významy může být někdy poměrně mlhavá (K tomuto tématu viz např. Kratochvílová: 2014).

2. INSISTIR (EN)

Po slovese *insistir* (*insistir en*) lze po spojce *que* ve vedlejší větě použít sloveso jak v indikativu, tak v subjunktivu. Volbou mezi těmito dvěma slovesnými způsoby pak dochází ke změně významu slovesa *insistir*, tedy slovesa řídicího. Na jejím základě je potom možno sloveso charakterizovat dvěma způsoby a má dvojí zařazení. Jak již bylo řečeno, Sastre Ruano rozděluje slovesa, u nichž je možná alternace indikativ / subjunktiv, do dvou velkých skupin a každou pak do několika podskupin. Sloveso *insistir (en)* řadí do první skupiny sloves (*GRUPO 1*), „a través de ellos el hablante se limita a constatar un hecho“¹, konkrétně do podskupiny „verbos de comunicación“² (Sastre Ruano: 1997, s. 61-62).

Pro tuto první skupinu sloves stanovuje základní pravidlo, podle kterého po slovese řídicím v kladném tvaru následuje sloveso na něm závislé v indikativu:

V1[afirmativo] + que + V2 [indicativo] (Sastre Ruano: 1997, s. 78)

Zároveň tato autorka sloveso *insistir en* řadí rovněž do druhé skupiny sloves (*GRUPO 2*), která Sastre Ruano charakterizuje tím, že: a) vyjadřují vůli či přání, aby někdo vykonal nějakou akci, b) snaží se ovlivnit chování druhých a c) podávají informaci o duševním rozpoložení či pocitech mluvčího vyvolaných skutečnostmi, kterou popisuje věta závislá (Sastre Ruano: 1997, s. 63). Konkrétněji pak zařazuje *insistir en* mezi „verbos de voluntad [+deseo]“³ (Sastre Ruano: 1997, s. 63). Pro tuto skupinu stanovuje obecné pravidlo:

V1 + que + V2 [subjuntivo] (Sastre Ruano: 1997, s. 67)

José Álvaro Porto Dapena používá jiné rozdělení sloves, u nichž dochází ke změně významu na základě zvoleného modu. Rozlišuje dle toho, zda se mění význam slovesa řídicího nebo slovesa na něm závislého. V případě *insistir se*, jak již bylo řečeno, jedná o změnu významu u slovesa řídicího. Sloveso *insistir* stejně jako Sastre Ruano řadí mezi slovesa komunikace a může podle něj mít dle kontextu buď informativní či afirmativní charakter, v tomto případě po něm následuje sloveso v indikativu, nebo jusivní charakter, kdy naopak vyžaduje sloveso v subjunktivu (Porto Dapena: 1991, s. 130).

¹ Slovesa, kterými mluvčí pouze konstatuje nějakou skutečnost.

² Slovesa komunikace či slovesa sdělení.

³ Slovesa vůle + sém „přání“.

Rozdíl můžeme vidět na následujícím příkladu, který tento autor uvádí:

Os insisto ('repito mi afirmación') en que sois muy amables / Os insisto ('reitero la petición') en que seáis muy amables. (Porto Dapena: 1991, s. 130)

Gramatika Královské akademie charakterizuje sloveso *insistir* jako sloveso sloužící ke komunikaci („verbo de comunicación“) následuje-li po něm indikativ, zatímco se subjunktivem jako sloveso vyjadřující žádost („solicitud“) (RAE: 2009, s. 1888).

Je to tedy právě modus ve větě vedlejší, který označuje, o jaký význam slovesa se v konkrétním případě jedná.

V rovině modálních významů se tedy jedná o opozici MV reálný (*insistir* + indikativ) a MV volní (*insistir* + subjunktiv). Se stejným typem opozice mezi modálními významy se můžeme setkat také u dalších sloves sdělení (tzv. *verba dicendi*).

2.1. Korpusová analýza

Na základě výše uvedeného předpokládáme, že španělská opozice indikativ / subjunktiv po slovese *insistir* bude mít vliv i na jeho český překlad. Očekávané výsledky korpusové analýzy jsou následující:

Na překlad samotného slovesa *insistir* pravděpodobně nebude mít opozice indikativ / subjunktiv ve španělské větě zásadní vliv. Předpokládaný překlad *insistir* je v obou případech „opakovat“, „připomínat“ (něco), „trvat“ (na něčem) či „naléhat“, z toho „opakovat“ s větší frekvencí v případě indikativu a „naléhat“ častěji v případě subjunktivu.

Opozice indikativ / subjunktiv se naopak pravděpodobně odrazí na překladu spojky *que*. Dle našeho předpokladu v případě indikativu ve vedlejší větě bude *que* přeloženo nejčastěji jako „že“ a vedlejší věta bude mít afirmativní či informativní charakter. V případě subjunktivu ve vedlejší větě pak bude *que* přeloženo pravděpodobně jako „aby“ nebo „ať“.

Korpusová analýza ukázala, že sloveso *insistir* se v korpusu vyskytuje ve dvou podobách – jako prosté *insistir* nebo s předložkou *en* jako *insistir en*. Z obou variant výrazně převažuje varianta *insistir en* (137 výskytů) nad variantou *insistir* (18 výskytů). Jako zajímavost uvádíme příklad, kdy v rámci jedné věty autor použil obě varianty slovesa: *La Madre insiste en que no es necesario que la acompañe, y Manuela insiste que no es ninguna molestia.* (Pedro Almodóvar – *Todo sobre mi madre*)

Analýzu jsme provedli zvlášť pro každou z variant – *insistir que* i *insistir en que*. Získaná data ukázala, že přítomnost či nepřítomnost předložky *en* nemá vliv na český

překlad slovesa. V rámci analýzy jsme se zaměřili pouze na kladné tvary slovesa. Dotazy pro korpus měly podobu:

[!word="[Nn]o"] [lemma="insistir"][word="que"] a

[!word="[Nn]o"] [lemma="insistir"][word="en"][word="que"]

2.1.1. Výsledky korpusové analýzy – *insistir*

Sloveso *insistir* má na jazykovém korpusu celkem 18 výskytů, kdy po něm ve vedlejší větě následuje indikativ nebo subjunktiv, z toho ve 14 případech se jedná o indikativ a ve 4 o subjunktiv. V případě varianty bez předložky tedy převažuje užití indikativu. Podrobněji můžeme výsledek vidět v následující tabulce:

<i>Slovní tvar</i>	<i>Frekvence indikativu</i>	<i>Frekvence subjunktivu</i>
Insiste que	1	0
(Él/Ella) insistía que	0	2
Insistían que	1	0
Insistí que	3	0
Insistió que	7	0
Insistieron que	0	1
(Él/Ella) había insistido que	1	0
Insistir que	1	0
Insistiendo que	0	1
<i>celkem</i>	14	4

Tabulka č. 1: frekvence slovních tvarů *insistir* a po nich následujících modů

2.1.1.1. Český překlad *insistir*

V případě *subjunktivu* ve vedlejší větě bylo *insistir* a *que* přeloženo jako „naléhat, aby“ (2), „přesvědčovat, aby“ (1) a „trvat na, že“ (1). V tomto posledním případě překlad *que* jako spojky „že“ zcela neodpovídá hypotéze o překladu *que* ve větách se subjunktivem.

V případě *indikativu* ve vedlejší větě bylo *insistir* a *que* přeloženo jako: „tvrdit, že“ (3), „trvat na, že“ (3), „naléhat, že“ (3), „zdůrazňovat, že“ (1), „prohlásit, že“ (1), „znovu tvrdit, že“ (1), „prudit tak dlouho, až“ (1)

V jednom případě předkatedel zkonstruoval větu jinak a sloveso *insistir* z překladu zcela vypustil. Význam slovesa *insistir* by však mohl být částečně vyjádřen výrazem „opravdu“:

- (1) *Yo le dije que si a oler con este frío, y ella insistió que eso decía uno.* – Uklidnil jsem ji, že je to nesmysl, v takovéhle zimě, ale ona, že prý to opravdu tvrdil. (Miguel Delibes – Lovcův deník, přeložil Josef Forbelský)

2.1.2. Výsledky korpusové analýzy – *insistir en*

V případě *insistir en* už je frekvence slovesa větší, z celkových 137 výskytů po něm v 62 případech následoval indikativ a v 75 subjunktiv. Oproti *insistir* bez předložky *en* je zde naopak o něco větší frekvence užití subjunktivu ve vedlejší větě. Můžeme to vidět v následující tabulce:

<i>Slovní tvar</i>	<i>Frekvence indikativu</i>	<i>Frekvence subjunktivu</i>
Insisto en que	12	2
Insiste en que	13	4
Insisten en que	0	1
(Yo) insistía en que	0	1
(Él/Ella) insistía en que	10	14
Insistían en que	3	1
Insistí en que	1	0
Insistió en que	13	26
Insistimos en que	0	1
Insistieron en que	2	6
He insistido en que	1	1
Ha insistido en que	1	2
(Yo) había ensistido en que	0	1
(Él/Ella) había insistido en que	0	3
Habían insistido en que	0	1
(Yo) hubiese insistido en que	0	1
(Él/Ella) hubiese insistido en que	0	1
Insistir en que	2	5
Insistiendo en que	4	4

<i>celkem</i>	62	75
---------------	-----------	-----------

Tabulka č. 2: Frekvence slovních tvarů *insistir en* a po nich následujících modů

2.1.2.1. Český překlad *insistir en*

a) *Subjunktiv*

V konstrukcích se subjunktivem ve vedlejší větě je sloveso *insistir en* nejčastěji překládáno jako „naléhat“ (31) a „trvat na“ (28). *Que* se nejčastěji překládá jako spojka „aby“ (53), s mnohem menší frekvencí se objevuje „at“ (4) a „že“ (12). Nejčastěji se objevuje překlady: „naléhat, aby“ (25) a „trvat na, aby“ (21)

Několikrát se objevil také překlad se spojkou „že“ – „trvat na (tom), že“ (5) a „naléhat, že“ (4). Je však třeba říci, že v takovém případě se v českém překladu ve vedlejší větě objevilo také modální sloveso *muset / mít* (za povinnost). Věta pak říká, že se něco „musí“ nebo „má“ uskutečnit. Jako příklad uvádíme věty:

- (2) ... *mi madre insistió en que se celebrara en junio. – Matka trvala na tom, že se má konat v červnu.* (Mayra Montero – Jako tvůj posel, přeložil Petr Zavadil)
- (3) *El café insistió en que lo tomáramos en el Haití, ... – Naléhal, že kávu si musíme dát v kavárně Haití, ...* (Roberto Bolaño – Chilské nokturmo, přeložil Daniel Nemrava)

Dále, s již mnohem menší frekvencí, se v překladu objevuje například: „naléhat, at“ (2), „připomenout, aby“ (2), „přimět, aby“ (1), „chtít, aby“ (1), „naléhavě opakovat, at“ (1), „důrazně požadovat, aby“ (1) apod.

b) *Indikativ*

V případě slovesa v indikativu ve vedlejší větě je *insistir en* nejčastěji přeloženo jako „trvat na, že“ (23), „tvrdit, že“ (9), „opakovat, že“ (5) a „zdůrazňovat, že“ (5). *Que* je ve všech případech přeloženo jako spojka „že“, kromě jediného, kdy je přeložena jako „aby“. Jedná se však o případ, kdy překladatel větu přeformuloval:

- (4) — *Filipo insistió en que era para el Sumo Sacerdote — objetó el buen Liviano Malio. "Filipos naléhal, abychom jej předali veleknězi," namítl náš dobrý Livianus Malius.* (Eduardo Mendoza – Podivuhodná cesta Pomponia Flata, přeložila Jana Novotná)

Další překlady slovesa *insistir en* a spojky *que* jsou například: „ujistit, že“ (3), „naléhat, že“ (2), „informovat, že“ (1), „říkat, že“ (1), „prohlásit, že“ (1), „přesvědčovat, že“ (1), „předhazovat, že“ (1) či „odbývat (někoho), že“ (1).

Zajímavý je případ, kdy je sloveso *insistir en* přeloženo jako namítat a místo vedlejší věty následuje polopřímá řeč bez spojky:

(5) ...y él insistía en que no eran garrapatas, doctor, es el mar que vuelve, ...
...a on namítal, doktore, to nejsou klišťata, to je moře, které se vrací, ... (Garbriel García Márquez – Podzim patriarchy, přeložil Josef Forbelský)

2.2. Shrnutí *insistir (en)*

Data získaná z jazykového korpusu ukázala, že po slovese *insistir* (bez předložky *en*) převažuje – v beletristických textech tvořících subkorpus – užití indikativu (14) nad subjunktivem (4), jedná se však o velmi malý vzorek. V případě *insistir en* je naopak o něco větší frekvence subjunktivu (75) oproti indikativu (62). Dalo by se tudíž uvažovat o tom, že *insistir* se používá častěji jako sloveso s MV reálným, zatímco *insistir en* častěji jako sloveso s MV volným. Potvrdil se předpoklad, že přítomnost či nepřítomnost předložky *en* ani modus ve větě vedlejší nemají na český překlad slovesa *insistir* nijak zásadní vliv. Sloveso je nejčastěji překládáno jako „naléhat“, „trvat“ (na něčem) a „tvrdit“ (něco) nezávisle na modu či (ne)přítomnosti předložky *en*. Dále pak s již menší frekvencí jako „opakovat“, „zdůrazňovat“, „prohlašovat“ apod. Překlad slovesa jako „naléhat“ se spojkou „že“ se oproti předpokládanému objevuje i ve větách, kde je ve španělské větě indikativ, i když s výrazně menší frekvencí. Analýza naopak potvrdila, že modus ve větě vedlejší se odráží především na překladu *que*. V případě subjunktivu ve vedlejší větě převládá překlad spojky *que* jako „aby“, mnohem méně potom jako „at“. V případě indikativu ve větě vedlejší je naopak *que* překládáno téměř výhradně jako spojka „že“, po které následuje sloveso v oznamovacím způsobu. Jelikož se jedná o beletristické texty, objevují se i případy, kdy překladatel ze stylistických důvodů zvolí odlišnou větnou konstrukci, která zcela neodpovídá tomu, jak je věta postavena ve španělském originále. V těchto případech potom nelze s přesností porovnat španělskou větu s českým překladem.

3. DECIR

Po slovese *decir* může ve vedlejší větě následovat sloveso v indikativu i subjunktivu. V závislosti na volbě modu dochází ke změně významu slovesa *decir*. Sloveso *decir* se řadí sice mezi slovesa sdělení (šp. *verbos de lengua, verbos de comunicación*), jejichž modální význam není jednoznačný. Kromě sdělení o nějaké skutečnosti (v tomto případě mají modální význam reálný a pojí se s indikativem) můžou vyjadřovat také sdělení vůle (MV volní), kdy v diktu připouští subjunktiv (Zavadil, Čermák: 2010, s. 259). Stejně chápe sloveso *decir* Sastre Ruano, která ho řadí jak do první skupiny sloves „a través de ellos el hablante se limita a constatar un hecho“¹ (Sastre Ruano: 1997, s. 61) a následuje po nich zpravidla indikativ, tak do druhé skupiny, mezi „verbos de influencia [+ mandato]“² (Sastre Ruano: 1997, s. 64), po nichž naopak následuje subjunktiv. Jak jsme již uvedli, prvním případě se jedná o *decir* s MV reálným, ve druhém o *decir* s MV volním. Obdobně se k problematice vyjadřuje Emilio Ridruejo, který uvádí, že s indikativem se „verbos *dicendi*“ pojí, pokud informují nebo komentují (Ridruejo: 1999, s. 3234), a dále dodává, že „Los verbos de comunicación no sólo significan la transmisión de un mensaje, sino que pueden introducir diferentes matices asociados a ese mensaje, [...]”. Como resultado de ello, estos verbos admiten una doble selección modal en la oración subordinada sustantiva. La doble construcción con indicativo o subjuntivo ha sido explicada como resultado de una homonimia según la cual existirían dos verbos *decir* [...]“³ (Ridruejo: 1999, s. 3238). Ridruejo tedy mluví o tom, že je možné *decir* chápat jako dvě slovesa, a to jako výsledek homonimie.

O možné homonimii v souvislosti s *decir* mluví i gramatika Královské akademie. Zároveň však poukazuje na skutečnost, že je také možné v rámci jednoho souvětí slovesu *decir* podřadit dvě slovesa, z nichž jedno je v indikativu a druhé v subjunktivu, což teorii o možné homonimii naopak příliš nepodporuje: „El hecho de que en ocasiones sea posible coordinar dos oraciones subordinadas con modos distintos, como en *Les dijo que tenían*

¹ Slovesa, kterými mluvčí pouze konstatuje danou skutečnost.

² Slovesa, kterými chce mluvčí ovlivnit chování receptora + sém „povel /rozkaz“

³ Slovesa sdělení neznamenaají pouze předání informace, ale můžou také vyjadřovat různé nuance spojené s daným sdělením [...]. Proto je po těchto slovesech ve vedlejší větě možné použití obou modů. Možnost dvojí konstrukce (s indikativem nebo se subjunktivem) byla vysvětlena jako výsledek homonimie, podle které by existovala dvě slovesa *decir* [...].

derecho a una indemnización y que esperaran la decisión del juez, hace difícil mantener la hipótesis de la homonimia“⁴ (RAE: 2009, s. 1889).

Trochu odlišný pohled má na tuto problematiku Porto Dapena. Podle tohoto autora v případě alternace indikativu a subjunktivu u *decir* a dalších sloves sdělení nedochází ke skutečné změně významu slovesa, nýbrž se jedná pouze o různé sémantické varianty závislé na kontextu, ve kterém je sloveso použito: „[...] pueden poseer un mero carácter informativo o afirmativo, y entonces llevan indicativo, o, por otro lado, yusivo, caso en el que, lógicamente, rigen subjuntivo“⁵ (Porto Dapena: 1991, s. 130).

Vzniká tak opozice typu: „*Me dijo* (‘afirmó’) *que yo estudiaba mucho* / *Me dijo* (‘recomendó’) *que yo estudiara mucho*“ (Porto Dapena: 1991, s. 130).

Dvojitý význam slovesa se tudíž odvíjí od toho, zda jím komentujeme nějakou skutečnost (následuje indikativ) nebo prostřednictvím něj vyjadřujeme vůli (následuje subjunktiv).

V rovině modálních významů se tedy jedná o opozici mezi MV reálným (*decir* + indikativ) a MV volným (*decir* + subjunktiv).

3.1. *Decir* v záporu

Odlišná situace nastává, pokud je sloveso *decir* v záporu. Částice *no* může navíc mít podstatný vliv na modus věty vedlejší. Jak konstatuje Dana Kratochvílová, „negace ve španělštině otevírá široký prostor uplatnění subjunktivu“ (Kratochvílová: 2014, s. 90). Je tudíž poměrně pravděpodobné, že po záporných tvarech bude převládajícím modem právě subjunktiv. Nicméně i u záporných tvarů je možná alternace obou modů ve vedlejší větě, na základě které dochází ke změně významu. Tato alternace a s ní související změna významu mají však odlišný charakter než v případě kladných vět, a proto tyto tvary zkoumáme odděleně.

Sastre Ruano pro tuto situaci, kdy je sloveso řídicí v záporu, stanovuje pravidlo: „V1 [negativo] + que + V2 [indicativo/subjuntivo]“ (Sastre Ruano: 1997, s. 84).

Jak Ridruejo a Sastre Ruano shodně uvádí, alternace indikativu a subjunktivu je v tomto případě motivována postojem mluvčího. Pokud mluvčí nějakým způsobem zaručuje pravdivost sdělení, které je vyjádřeno větou vedlejší, můžeme použít indikativ.

⁴ Vzhledem ke skutečnosti, že v některých případech je možné, aby *decir* byly podřazeny dvě vedlejší věty, každá s odlišným modem, jako je tomu ve větě *Les dijo que tenían derecho a una indemnización y que esperaran la decisión del juez*, je však poněkud těžké zachovat tento předpoklad homonimie.

⁵ Můžou mít čistě informativní nebo afirmativní charakter, kdy se pojí s indikativem, nebo charakter jusivní, kdy naopak logicky vyžadují subjunktiv.

V opačném případě, nezaručuje-li mluvčí pravdivost výpovědi, je třeba použít ve větě vedlejší subjektiv (Sastre Ruano: 1997, s. 84; Ridruejo: 1999, s. 3222-23).

Rozdíl ve významu můžeme ukázat na následujícím příkladu:

Amaia no dice que está cansada. (Podle mluvčího je Amaia unavená, přestože ona sama to neříká. Informaci o tom, že je Amaia unavená však můžeme podle mluvčího přijmout jako pravdivou.)

Amaia no dice que esté cansada. (Nevíme, zda Amaia je nebo není unavená. Víme jen, že to neříká. Ani mluvčí nám tuto informaci neposkytuje.)

V konstrukcích, kde je sloveso *decir* v záporu, se na základě použití jednoho či druhého modu mění význam vedlejší věty, ne samotného *decir*, jako je tomu v případě kladných tvarů, nedochází tu tudíž ani k tak výrazné změně modálního významu, Zavadil a Čermák v této souvislosti hovoří o slovesech s MV reálným, které v záporu nabývají MV potenciálního (Zavadil – Čermák: 2010, s. 262).

3.2. Korpusová analýza

Na základě výše uvedených rozdílů ve významu vyplývajících z použití jednoho nebo druhého modu předpokládáme, že se tato opozice projeví i v českém překladu. Domníváme se, že sloveso *decir* bude pravděpodobně nejčastěji do češtiny překládáno jako „řít“ („říkat“) bez ohledu na to, jaký modus je ve španělském originálu. Myslíme si, že opozice indikativ / subjektiv se naopak projeví v překladu spojky *que*. V případě indikativu ve španělském originálu předpokládáme, že bude *que* přeloženo jako „že“, v případě subjektivu pravděpodobně jako „aby“ a „at“.

3.2.1. Výsledky korpusové analýzy kladných tvarů *decir*

Dotaz pro korpus jsme zadávali v podobě:

```
[!word="[Nn]o"][lemma="decir"][word="que"]
```

Po zobrazení výsledku jsme ještě pomocí funkce Filtr odstranili věty, ve kterých *decir* předcházel výraz *tampoco*, který rovněž vyjadřuje zápor.

Korpusová analýza ukázala, že tato konstrukce se slovesem *decir* má na korpusu velmi vysoký počet výskytů, celkem 9322. Z důvodu tak vysoké frekvence jsme analyzovali 500 z nich, náhodně vybraných pomocí funkce Vzorek. Z nich jsme ručně odstranili výskyty, které nebyly předmětem našeho zkoumání (především případy, kdy po spojce *que* nenásleduje sloveso, případně záporné tvary, které neodstranil filtr). Po

odstranění těchto šumů nám k analýze zůstalo 472 výskytů. Vzhledem k vysokému počtu různých tvarů slovesa *decir*, z nichž mnohé měly nízký počet výskytů (často 1 nebo 2), jsme se soustředili pouze na tvary s vyšší frekvencí výskytů. Do analýzy jsme zahrnuli tvary *dijo, dije, decía, dice, digo, dicen, dijeron, decían, dices*, infinitiv, gerundium a zahrnuli jsme i tvary imperativu (zajímalo nás, který modus bude po imperativu častější).

Provedená korpusová analýza ukázala, že po slovese *decir* převládá použití indikativu, který měl celkem 365 výskytů. Subjunktiv se naopak objevoval výrazně méně často, oproti indikativu měl pouze 29 výskytů. V následující tabulce můžeme vidět údaje o frekvenci indikativu a subjunktivu po konkrétních tvarech slovesa *decir*.

<i>Slovní tvar</i>	<i>Frekvence indikativu</i>	<i>Frekvence subjunktivu</i>
Dijo que	115	7
Dije que	27	8
(Yo) decía que	4	0
(Él/ella) decía que	24	1
Se decía que	4	0
Dice que	30	1
Se dice que	2	0
Digo que	12	1
Dicen que	23	0
Dijeron que	15	2
Decían que	10	0
Dices que	8	0
Tvary imperativu	9	2
Decir que (ve slovesné perifrázi)		
- Querer decir	18	0
- Deber decir	2	0
- Llegar a decir	1	0
- Poder decir	3	0
- Empezar a decir	1	0
- Ir a decir	4	0
- Haber de decir	2	0
- Estar a punto de decir	1	1

- Venir a decir	0	1
Decir que (mimo perifrázi)	32	4
Diciendo que (ve slovesné perifrázi)		
- Estar diciendo	3	0
- Andar diciendo	1	0
Diciendo que (mimo perifrázi)	14	1
<i>Celkem</i>	365	29

Tabulka č. 3: frekvence slovních tvarů a po nich následujících modů po decir

Jak můžeme v tabulce vidět, nejčastěji se objevuje tvar *dijo*, a to s výraznou převahou oproti dalším tvarům. Rozdíl ve frekvenci subjunktivu a indikativu je zde velký. S indikativem se tvar *dijo* objevuje ve 115 případech, naproti tomu se subjunktivem pouze v 7. Podobný rozdíl můžeme vidět i u dalších tvarů třetí osoby singuláru. U *decía* je poměr 24: 1, u *dice* 30: 1. Podobný výsledek můžeme pozorovat i u tvarů třetí osoby plurálu. Naopak u tvaru první osoby singuláru *dije* je již rozdíl méně výrazný. I v tomto případě převažuje indikativ (27) nad subjunktivem (8), z hlediska poměru je však rozdíl rozhodně menší než u tvarů třetí osoby. Dále můžeme vidět, že relativně vysokou frekvenci mají i tvar infinitivu a o něco menší gerundium. I zde převažuje četnost indikativu nad subjunktivem. Jak jsme uvedli výše, zajímali nás také tvary imperativu, kde jsme uvažovali, že by frekvence subjunktivu mohla být vyšší, korpusová analýza to však neprokázala. I zde máme poměr 9: 2 ve prospěch indikativu.

3.2.1.1. Český překlad kladných tvarů *decir*

a) *Subjunktiv*

Nejprve se podíváme na překlad konstrukcí se subjunktivem, kterých bylo na korpusu výrazně méně než konstrukcí s indikativem. Jak jsme předpokládali, nejčastěji bylo sloveso *decir* přeloženo jako „řít“ („říkat“) se spojkou „aby“ nebo „at“. Je zajímavé, že se objevily i překlady „řít, že“, v těchto případech však ve spojení s modálním slovesem „muset“ nebo výrazy „měl by“, „má“ nebo „může“. Objevil se nicméně i překlad „řít, že“, který bychom předpokládali spíše u originálu s indikativem. Dále bylo *decir* přeloženo dalšími slovesy vyjadřujícími sdělení a někdy byla k překladu použita také jinak vystavěná konstrukce nebo nebylo *decir* přeloženo. Nejčastější překlady a jejich frekvenci můžeme vidět v následující tabulce:

<i>Překlad</i>	<i>Frekvence</i>
Říct (říkat), aby	12
Říct (říkat), ať	3
Říct (říkat), že <i>musí/měl by/má/může</i>	4
Požádat, aby	2
Říct, že	1
Říct (bez spojky)	1
Odpovědět, aby	1
Pokračovat	1
Povídat, aby	1
S tím, aby	1
Jiná konstrukce, nepřeloženo	2

Tabulka č. 4: překlady decir se subjunktivem a jejich frekvence

Některé příklady překladů můžeme vidět níže:

- (1) *Le dijo que fuera a su consultorio, buscara en cierto gabinete y trajera un frasco azul. Řekl jí, aby šla do jeho ordinace, podívala se do jisté skříňky a přinesla mu modrou lahvičku.* (Isabel Allende – Sépiový portrét, přeložila Monika Baďurová)

- (2) *Pero cuando comenzaron a llegar a todas horas los niños y las mujeres a pedir a las puertas de las casas, no dio orden de cerrar las rejas y las persianas para no verlos, como hicieron los demás, sino que aumentó la mensualidad a Blanca y dijo que tuvieran siempre algo de comida caliente para darles. Ale když děti a ženy začaly celé dny chodit po ulicích a prosit u dveří domů, nevydal příkaz zamknout mříže a stáhnout okenice, aby je neviděl, jak to dělali ostatní, nýbrž zvýšil Blančinu měsíční částku na domácnost a řekl, že pro ně vždycky musí mít připravené teplé jídlo.* (Isabel Allende – Dům duchů, přeložila Hana Posseltová-Ledererová)

- (3) *Le digo que no tema nada, que yo dormiré aquí abajo. Říkám jí, ať se ničeho nebojí, že budu spát tady dole.* (Juan Marsé – Dívka se zlatými kalhotkami, přeložila Marie Jungmannová)

b) Indikativ

Ve větách s indikativem bylo sloveso *decir* nejčastěji přeloženo opět jako „říct“ („říkat“), tentokrát se spojkou „že“. Poté následuje velké množství nejrůznějších překladů,

kteří mají již výrazně nižší počet výskytů. Patří k nim například „tvrdit, že“, „psát, že“, „prohlásit, že“, „povídat, že“, „odpovědět, že“, „prý“ a další. Spojka *que* byla ve většině případů přeložena jako „že“, kromě této možnosti se objevil také překlad „jak“ a „jestli“. Přehled nejčastějších překladů a jejich frekvenci můžeme vidět v následující tabulce:

<i>Překlad</i>	<i>Frekvence</i>
Říct, že	146
Tvrdit, že	14
Nepřeloženo	12
Psát, že	9
Jiná konstrukce	7
Prohlásit, že	6
Povídat, že	6
Prý	6
Znamenat, že	5
Odpovědět, že	4
Přiznat, že	3

Tabulka č. 5: překlady *decir* s indikativem a jejich frekvence

Níže uvádíme některé příklady překladů:

(4) *Dijo que era decisión de mi cuñado.* *Řekl, že je to rozhodnutí mého švagra.*
(Vargas Llosa – Kozlova slavnost, přeložil Petr Zavadil)

(5) *El Tomillo dijo que eso serían otras, porque las suyas están enseñadas a comer antes de trabajar.* *Tomillo tvrdil, že to se může stát leda cizím, jeho fretky prý jsou zvyklé nažrat se před lovem.* (Miguel Delibes – Lovcův deník, přeložil Josef Forbelský)

(6) *Una mañana Albertito Moore me llamó al trabajo y me dijo que había pasado una noche de perros.* *Jednou ráno mi zavolal do práce Albertito Moore, že má za sebou hnusnou noc.*
(Roberto Bolaño – Divocí detektivové, přeložila Anežka Charvátová)

Zde je sloveso *decir* nepřeloženo, zůstává pouze spojka „že“. V originále jsou ve větě dvě slovesa – *llamar* a *decir*, zatímco v překladu zůstalo pouze „zavolat“, jako překlad *llamar*, a *decir* už nijak přeloženo není.

(7) *Dice que a veces se siente como si también él estuviese muerto.* *Prý si někdy připadá, jako by byl taky nebožtík.* (Miguel Delibes – Lovcův deník, přeložil Josef Forbelský)

(8) *En la primera declaración dijo que fue de madrugada. V první výpovědi prohlásil, že se to stalo za úsvitu.* (Roberto Bolaño – 2066, přeložila Anežka Charvátová)

(9) *Bea, corazón, me vas a perdonar la impertinencia, y me vas a decir que me meto en tu vida ... "Beo, zlato, promiň, jestli jsem nezdvěřilá, nechci se ti hrabat v soukromí ...* (Lucía Etxebarria - Beatriz a nebeská těl(es)a, přeložila Hana Kloubová)

Tuto větu jsme vybrali jako příklad překladu prostřednictvím jinak vystavěné konstrukce. Části *me vas a decir que me meto en tu vida* v českém překladu teoreticky odpovídá „nechci se ti hrabat v soukromí“, přičemž sloveso „nechtít“ podle nás nelze považovat za překlad slovesa *decir*.

Kromě výše uvedených překladů bylo *decir* přeloženo také velkým množstvím dalších výrazů, které se vyskytovaly jen s malou frekvencí (jednou nebo dvakrát). Patří mezi ně například: „usoudit, že“ (2), „namítnout, že“ (2), „omluvit se, že“ (1), „prozradit, že“ (1), „prásknout, že“ (1), „vyprávět, že“ (2), „svěřit se, že“ (1), „odmítnout, že“ (2), „opáčit, že“ (1), „sdělit, že“ (2), „oznámit, že“ (2), „vzkázat, že“ (2), „navrhnout, že“ (1), „dodat, že“ (1), „konstatovat, že“ (1), „poznámenat, že“ (1), „vyřídít, že“ (1), „namluvit, že“ (2), „omílat, že“ (1), „se slovy“ (2), „s vysvětlením“ (1), ...

Z překladatelského hlediska zajímavá nám připadá následující věta, kde se v překladu z předmětu nepřímého v překladu stává podmět:

(10) *Me dijo que SP había pasado la noche despierto en su despacho y por la mañana había despedido a la asistenta. Dozvěděl jsem se, že PO byl celou noc vzhůru ve své kanceláři a hned ráno propustil služebnou.* (Pablo Tusset - Nejlepší loupákův zážitek, přeložil Ondřej Nekola)

3.2.2. Výsledky korpusové analýzy záporných tvarů *decir*

Po analýze konstrukcí s kladnými tvary slovesa *decir* jsme zvlášť provedli analýzu pro tvary s negací. Zkoumali jsme tvary první a třetí osoby singuláru *no digo que, no dije que, no he dicho que* a *no dijo que* (Tvary třetí osoby „no dice que“ a „no ha dicho que“ se na korpusu bohužel nevyskytovaly. Nemohli jsme je tudíž také zařadit do analýzy a srovnat s tvary osoby první).

Dotaz pro korpus měl podobu:

[word="[Nn]o"][word="digo"][word="que"]

Dotaz pro tvary *no dije que*, *no he dicho* a *no dijo que* měl obdobnou podobu. Po vyhledání dotazu jsme ještě ručně odstranili výskyty, kde po *decir* nenáseduje sloveso. Výsledky analýzy můžeme vidět v následující tabulce:

<i>Slovní tvar</i>	<i>Frekvence indikativu</i>	<i>Frekvence subjunktivu</i>
No digo que	1	19
No dije que	0	2
No he dicho	0	10
No dijo que	2	0
<i>celkem</i>	3	31

Tabulka č. 6: frekvence slovních tvarů a po nich následujících modů po *no decir*

Jak můžeme vidět, tvary první osoby mají na korpusu větší počet výskytů, než tvary osoby třetí. Analýza potvrdila, že u tvarů s negací je frekvence subjunktivu výrazně vyšší než frekvence indikativu.

3.2.2.1. Český překlad záporných tvarů *decir*

Do češtiny byly tyto výrazy přeloženy jako „neříct, že“ / „neříkat, že“ nebo „netvrdit, že“. Překlady a jejich frekvenci můžeme vidět v následující tabulce:

<i>Překlad</i>	<i>Frekvence u indikativu</i>	<i>Frekvence u subjunktivu</i>
Neříct (neříkat), že	2	27
Netvrdit, že	1	4

Tabulka č. 7: překlady záporných tvarů *decir* a jejich frekvence

Níže můžeme vidět příklady překladů:

a) *Indikativ*

(12) *Vea, Estigarribia, no digo que algún día no he de morir. Hled'te, Estigarribio, netvrdím, že jednoho dne nebudu muset umřít.* (Augusto Roa Bastos – Já nejvyšší, přeložil Josef Forbelský)

(13) *Oliveira no dijo que yo tenía que arrastrarme hasta el medio del puente. Oliveira neříkal, že bych se tam měla doplazít já.* (Julio Cortázar – Nebe, peklo, ráj, přeložil Vladimír Medek)

b) Subjunktív

(14) *No digo que sea cierto. Neříkám, že je opodstatněné.* (Vargas Llosa – Město a psi, přeložil Miloš Veselý)

(15) *No digo que haya sido él, pero sé que algo tiene que ver con Savolta. Netvrdím, že to byl on, ale vím, že má něco společného se Savoltou.* (Eduardo Mendoza – Pravda o případu Savolta, přeložil Petr Koutný)

3.3. Shrnutí *decir*

Provedená korpusová analýza ukázala, že sloveso *decir* je ve španělštině velmi užívaným slovesem, což však na druhou stranu není nijak překvapivým zjištěním. Zajímavější je frekvence, s jakou se po něm ve vedlejší větě vyskytuje indikativ a subjunktív. Z analýzy vyplývá, že po *decir* převládá použití indikativu, naopak subjunktív byl použit s překvapivě nízkou frekvencí. V případě tvarů s negací je situace opačná, zde je naopak častěji použit subjunktív, čímž se potvrzuje, že přítomnost částice *no* má při volbě modu podstatný význam. Analýza také ukázala, že u kladných tvarů je nejčastěji užívaným tvarem tvar 3. osoby singuláru *dijo*, což však může být do jisté míry ovlivněno typem textů, které tvoří náš subkorpus. Ostatní tvary se vyskytují s výrazně nižší frekvencí. Je zajímavé, že v případě záporných tvarů se naopak častěji vyskytují tvary 1. osoby singuláru. Do češtiny je sloveso překládáno nejčastěji jako „řít“ (příp. „řít“) v případě obou modů, další slovesa jsou použita výrazně méně často. Stejně jako v případě slovesa *insistir* hraje v českém překladu větší roli překlad spojky *que*. Ve větách se subjunktívem je *que* přeloženo nejčastěji jako „at“ nebo „aby“, ve větách s indikativem nejčastěji jako „že“. V některých případech také překladatel využil k překladu slovesa i spojky výraz „prý“, který čeština nabízí. A objevily se i věty, kdy bylo *decir* z českého překladu vypuštěno nebo byla k překladu použita zcela odlišná konstrukce. Ve větách se záporem se nejčastěji objevuje překlad „ne-řít (ne-řít), že + indikativ nebo kondicionál“.

4. TEMER, TEMERSE

U sloves *temer* a *temerse*, která fungují jako řídicí sloveso, je rovněž možná alternace indikativ / subjunktiv ve větě vedlejší. Na základě užití jednoho či druhého modu dochází ke změně významu slovesa *temer(se)*. Podle klasifikace, kterou uvádí Sastre Ruano, se *temer* řadí do druhé skupiny sloves (*GRUPO 2*) a třetí podskupiny – slovesa vyjadřující pocity, hodnocení či pochybnost („verbos de sentimiento, apreciación, juicio de valor, duda“). Tato slovesa „hacen referencia a estados de ánimo, emociones o sentimientos que producen en el hablante lo que anuncia“¹ (Sastre Ruano: 1997, s. 63).

Jak bylo již dříve uvedeno, pro tuto skupinu sloves Sastre Ruano stanovuje pravidlo:

„V1+ que + V2 [subjuntivo]“ (Sastre Ruano: 1997, s. 67)

Dle rozdělení, které uvádí Porto Dapena, se *temer* řadí do skupiny sloves, u kterých dochází ke změně významu slovesa řídicího. Porto Dapena charakterizuje sloveso *temer* tím, že s indikativem má význam „pensar, creer, suponer, sospechar“ (věřit, předpokládat, domnívat se, mít podezření), zatímco následuje-li po něm sloveso v subjunktivu, jedná se o sloveso vyjadřující pocity („verbo de sentimiento“) a má význam „tener miedo, temer o recelo“ (mít strach, mít obavu) (Porto Dapena s.133-134).

Stejně jako Porto Dapena charakterizuje sloveso *temer(se)* i gramatika Královské akademie. Uvádí, že pokud sloveso *temer* vyjadřuje pocity, následuje po něm ve vedlejší větě subjunktiv, naopak, vyjadřuje-li určité podezření, bude ve vedlejší větě následovat indikativ. Dále uvádí, že u *temerse* – tedy varianty se zvratným zájmenem, se zvyšuje četnost indikativu (RAE: 2009, s. 1896-7).

Uvažujeme-li o modálních významech, setkáváme se zde (stejně jako v případě slovesa *esperar*) s opozicí MV potenciální (indikativ) a MV hodnotící (subjunktiv). Na druhou stranu ani určení modálního významu nemusí být rozhodující pro volbu slovesného způsobu. Jak uvádí autoři Zavadil a Čermák, výrazy s MV hodnotícím jsou většinou kongruenční povahy a pojí se tudíž subjunktivem. Předmětem hodnocení však může být jak děj imaginární, tak děj reálný, a právě v případě, že mluvčí klade důraz na reálnost popisovaného děje, je možné použití indikativu (Zavadil – Čermák: 2010, s. 264). A současně u MV potenciálního záleží na tom, zda převažuje sém „jistota“ (indikativ) či „nejistota o realizaci děje“ (subjunktiv) (Zavadil – Čermák: 2010, s. 261). U slovesa

¹ Informují o duševním rozpoložení, emocích a pocitech, které v mluvčím vyvolávají to, o čem mluví.

temer(se) se setkáváme také s tím, že někdy není zcela jednoznačné, o který ze zmíněných MV se jedná. To je velmi zajímavé, avšak rozsáhlé téma, které zdaleka přesahuje vymezené cíle této práce (K problematice přechodů mezi jednotlivými modálními významy viz např. Dana Kratochvílová: 2014).

Kratochvílová též uvádí, že sloveso *temer(se)* lze v jistém smyslu chápat jako protiklad slovesa *esperar*. Obě slovesa totiž prezentují děj vyjádřený větou vedlejší jako nejistý a zároveň jej hodnotí. Zatímco *esperar* naznačuje kladné hodnocení tohoto děje, u *temer(se)* se jedná o hodnocení negativní (Kratochvílová: 2014, s. 116).

4.1. Korpusová analýza

Na základě výše popsaného rozdílu ve významu slovesa, daného užitím jednoho či druhého modu ve vedlejší větě, předpokládáme, že se opozice indikativ / subjunktiv projeví i v českém překladu. Předpokládané výsledky korpusové analýzy jsou následující:

Sloveso *temer(se)* s indikativem ve vedlejší větě bude do češtiny nejčastěji přeloženo jako „obávat se“. Jelikož „obávat se“ může mít v češtině význam jak „myslet“, tak „mít strach“ nebo „obavu“, považujeme tento překlad za pravděpodobný i v případě subjunktivu ve španělské větě. Další předpokládaný překlad slovesa *temer(se)* v případě subjunktivu je „bát se“ nebo „mít strach“. Předpokládaný nejčastější překlad spojky *que* je „že“ v případě obou modů. Případně jako „aby“ ve větě se subjunktivem, a v tomto případě bude sloveso ve větě vedlejší v záporu. Rovněž předpokládáme, že se objeví i případy, kdy překladatel užije jinou větnou konstrukci, odlišnou od španělské, a sloveso *temer(se)* ze stylistických důvodů zcela vypustí.

4.1.1. Výsledky korpusové analýzy *temer* a *temerse*

Dotaz pro korpus jsme zadávali v podobě: [lemma="temer"][word="que"]

Varianty *temer* a *temerse* jsme roztřídili ručním způsobem až po vyhledání výsledku. Analýza ukázala, že zkoumaná konstrukce se slovesem *temer* má na jazykovém korpusu celkem 334 výskytů. Výrazně převažuje frekvence subjunktivu (310) nad indikativem (24). Z toho vyplývá, že sloveso *temer* se používá mnohem častěji jako sloveso vyjadřující pocity – strach, skutečnou obavu. Sloveso *temerse* se objevuje s menší frekvencí, má 92 výskytů, a převažuje u něj naopak frekvence indikativu (65) nad subjunktivem (27). Analýza tak potvrdila tvrzení RAE, tedy, že po *temerse* (variantě se zvrtným zájmenem *se*) následuje s větší frekvencí indikativ. Sloveso se tedy častěji používá k vyjádření nějakého podezření nebo tušení ve smyslu „myslet“, „tušit“. Údaje o

frekvenci obou sloves můžeme vidět v následujících dvou tabulkách. Tvary infinitivu a gerundia jsou rozděleny podle toho, zda stojí samostatně, nebo jsou součástí slovesné perifráze, u infinitivu je zvlášť vydělena ještě vazba se slovesem *hacer*.

Temer

<i>Slovní tvar</i>	<i>Frekvence indikativu</i>	<i>Frekvence subjunktivu</i>
Temo que	10	22
Temes que	0	5
Teme que	0	34
Tememos que	0	2
Temen que	1	11
(Yo) temía que	2	17
(Él/Ella) temía que	1	74
Temían que	2	9
Temió que	2	37
Temieron que	0	4
(Yo) había temido que	0	3
(Él/Ella) había temido que	0	6
Habían temido que	0	1
(Yo) hubiera temido que	0	1
Temieran que	0	4
Temer que (stojící samostatně)	1	3
Temer que ve slovesné perifrázi		
- Empezar a temer que	0	2
- Comenzar a temer que	0	1
- Llegar a temer que	0	5
- Acabar por temer que	0	1
Hacer temer que	0	4
Temiendo que (stojící samostatně)	4	63
Temiendo que ve slovesné perifrázi		
- Estar temiendo que	1	1
<i>celkem</i>	24	310

Tabulka č. 8: frekvence slovních tvarů a po nich následujících modů – temer

Temerse

<i>Slovní tvar</i>	<i>Frekvence indikativu</i>	<i>Frekvence subjunktivu</i>
Me temo que	65	19
Me temía que	0	2
Se temía que	0	4
Se temió que	0	2
<i>celkem</i>	65	27

Tabulka č. 9: frekvence slovních tvarů a po nich následujících modů – temerse

4.1.2. Český překlad *temer*

a) *Indikativ*

V konstrukcích s indikativem ve vedlejší větě je sloveso *temer* nejčastěji přeloženo jako „obávat se“ (11) a „bát se“ (6). Dále také jako „mít strach“ (2), navzdory tomu, že skutečný význam „bát se“ a „mít strach“ má sloveso *temer* se subjunktivem. Zde překlad slovesa jako „bát se“ a „mít strach“ neodpovídá předpokládanému. Spojka *que* je přeložena jako „že“.

b) *Subjunktiv*

V konstrukcích se subjunktivem je sloveso *temer* se spojkou *que* nejčastěji přeloženo jako „bát se, že“ (88) a „obávat se, že“ (84). Dále s již menší frekvencí jako „mít strach, že“ (16), „mít obavy, že“ (7), „zaleknout se, že“ (3), „dostat strach, že“ (2) atd., v jednom případě dokonce jako „děsit se, že“. V souladu s předpokladem se poměrně často objevují i věty, kde je spojka *que* přeložena jako „aby“ a ve vedlejší větě se objevuje sloveso v záporu – „obávat se, aby ne-“ (12), „bát se, aby ne-“ (12), „mít strach, aby ne-“ (10), „mít obavy, aby ne-“ (3), jak ukazuje následující příklad:

- (1) *Pese a la fatiga, se siente colmado; la espera comenzaba a exasperarlo y temía que el político republicano hubiera cambiado de planes. Navzdory únavě je na výsost spokojen; ono čekání ho už začínalo dohánět k zoufalství a měl obavy, aby republikánský politik nezměnil své plány.* (Vargas Llosa – Válka na konci světa, přeložil Vladimír Medek)

Ve stejném smyslu se několikrát objevil i překlad spojky *que* jako „jestli“ nebo „zda“ následované slovesem v záporu.

Dvakrát se objevil také překlad „myslet (si), že“ ve větě se subjunktivem, jak můžeme vidět na následujícím příkladu. Tento překlad naopak neodpovídá hypotéze, která by předpokládala tento překlad spíše u věty s indikativem.

- (2) *Cuando les blandía delante de las narices las estadísticas y los resultados reales de las últimas votaciones, sus correligionarios temían que fueran chocheras de viejo. Když svým stranickým přátelům strkal pod nos statistiky a skutečné výsledky posledních voleb, jeho souvěrci si mysleli, že to je pošetilost starého člověka.* (Isabel Allende – Dům duchů, přeložila Hana Posseltová-Ledererová)

4.1.3. Český překlad *temerse*

a) *Indikativ*

Sloveso *temerse* se na jazykovém korpusu vyskytuje s indikativem výhradně v první osobě singuláru přítomného času a, jak bylo předpokládáno, do češtiny je nejčastěji překládáno jako „obávat se, že“ (63). Dále se vyskytl i překlad „bát se, že“ (1) a „soudit, že“ (1). Tento překlad můžeme vidět v následujícím příkladu:

- (3) ..., *me temo que eso no es culpa del Madrid*,...

..., soudím, že to není vina Realu Madrid,... (Javier Marías – Divoši a citlivky, přeložila Anežka Charvátová)

b) *Subjunktiv*

V konstrukcích se subjunktivem je sloveso *temerse* přeloženo s největší frekvencí jako „obávat se, že“ (14), stejně jako v případě indikativu, a „bát se, že“ (8). Dále také jako „obávat se, aby“ (1) + sloveso v záporu ve vedlejší větě. Zajímavý je i překlad „existovala obava, že“, který můžeme vidět v následujícím příkladu:

- (4) *Es más: a partir de Miriam esa iniciación fue aún más intensa que en la antigüedad, pues con la llegada de los romanos se temió que se perdiera para siempre.*

A nejen to. Od časů Miriam docházelo k iniciačním obřadům mnohem častěji než v oněch dávných dobách, protože existovala obava, že s příchodem Římanů se to tajemství ztratí navždy. (Javier Sierra – Napoleonovo egyptské tajemství, přeložila Miluše Válková)

U obou sloves, *temer* i *temerse*, se podle předpokladu objevují i případy, kdy český překlad zcela neodpovídá původní španělské konstrukci. V následujících dvou příkladech můžeme vidět případy, kdy se sloveso *temer* a *temerse* v překladu vůbec neobjevuje.

- (5) *Me recibí de dentista sin saber por qué, me temo que en nuestro país sea un caso demasiado frecuente. Vystudoval jsem zubařinu, ani nevím proč, jak se v naší zemi stává až příliš často. (Julio Cortázar – Výherci, přeložila Blanka Stárková)*
- (6) *a pesar del atuendo, parece un antiguo marinero genovés, temo que lo detengan en la calle para preguntarle las rutas de navegación hacia el Nuevo Mundo. i přes svůj oděv však vypadá jako starý janovský mořeplavec, jednou ho snad někdo zastaví na ulici a zeptá se ho, kudy do Nového světa. (Isabel Allende – Paula, přeložila Anežka Charvátová)*

Sloveso ve větě vedlejší, které následuje po *temer* nebo *temerse*, se objevuje převážně v kladném oznamovacím způsobu, někdy také v kondicionálu. V některých případech se v překladu objevuje i modální sloveso „moci“, jak můžeme vidět v následujícím příkladu:

- (7) *Traté de disimular mi odio porque temía que sospechara algo y no viniese a la cita. Snažil jsem nedávat svou nenávist najevo, neboť jsem se obával, že by mohla něco vytušit a na schůzku nepřijít. (Ernesto Sabato – Tunel, přeložil Vít Urban)*

4.2. Shrnutí *temer* a *temerse*

Data získaná korpusovou analýzou ukázala, že v beletristických textech tvořících subkorpus se častěji objevuje sloveso *temer* (310) než *temerse* (92). U slovesa *temer* převažuje frekvence subjunktivu (310) ve větě vedlejší nad indikativem (24), z čehož vyplývá, že *temer* se zde používá převážně jako sloveso vyjadřující pocity ve smyslu „bát se“ (něčeho), „mít strach“. Sloveso *temerse* je naopak užito častěji s indikativem (65) než se subjunktivem (27). Lze tedy uvažovat o převaze MV hodnotícího nad MV potenciálním u nepronominálního *temer* a naopak převaze MV potenciálního / MV reálného nad MV hodnotícím u pronominální varianty *temerse*. Analýza také ukázala, že s indikativem se objevuje výhradně v první osobě singuláru přítomného času. Korpusová analýza potvrdila hypotézu, že do češtiny jsou obě slovesa překládána nejčastěji jako „obávat se“ a „bát se“ v případě jednoho i druhého modu. Potvrdil se rovněž předpokládaný překlad spojky *que* jako „že“ a jako „aby“ následované slovesem v záporu. Podle předpokladu, nejsou ojedinělé ani případy, kdy překladatel použije konstrukci odlišnou od španělské, sloveso *temer* nebo *temerse* třeba i zcela vypustí. Naopak, nepředpokládalo se, že překlad „bát se“ se objeví poměrně často i ve větách s indikativem, ve dvou případech se objevil i překlad „mít strach“. Z korpusové analýzy vyplývá, že opozice subjunktiv / indikativ u sloves *temer* a *temerse* má jistý vliv na český překlad, ale rozdíl v překladu není tolik výrazný.

5. SENTIR

Sloveso *sentir* je dalším ze sloves, po kterých může následovat sloveso v indikativu i v subjunktivu, a v souvislosti s volbou modu dochází ke změně jeho významu. *Sentir* tak může fungovat na jednu stranu jako sloveso smyslového vnímání, na druhou stranu také jako sloveso vyjadřující pocity.

Jak uvádí Porto Dapena, pokud *sentir* vyjadřuje pocity („verbo de sentimiento“), následuje po něm subjunktiv, naopak, v případě, že funguje jako sloveso smyslového vnímání („verbo de percepción“), pojí se s indikativem a svým významem odpovídá slovesům „notar“, „percibir“ či „observar“ (zaznamenat, vnímat, vidět) (Porto Dapena: 1991, s.132).

Stejně jako Porto Dapena charakterizuje alternaci slovesných způsobů u slovesa *sentir* i Gramatika Královské akademie (RAE: 2009, s. 1887).

K obdobnému závěru dochází i Sastre Ruano. Ta ovšem hodnotí *sentir* v kombinaci s indikativem a *sentir* v kombinaci se subjunktivem jako se dvě různá slovesa. Sloveso *sentir* na jednu stranu řadí ve své klasifikaci do první skupiny (*GRUPO 1*), tedy slovesa, která pouze konstatují určitou skutečnost, konkrétně do druhé podskupiny sloves smyslového vnímání („verbos de sentido o percepción física“). Tato slovesa se obvykle pojí s indikativem (Sastre Ruano: 1997, s. 62). Platí pro ně tedy již dříve zmíněné pravidlo:

V1[afirmativo] + que + V2 [indicativo] (Sastre Ruano: 1997, s. 78)

Zároveň však Sastre Ruano uvádí *sentir* i ve druhé skupině (*GRUPO 2*), v podskupině sloves vyjadřujících pocity, hodnocení či pochyby („verbos de sentimiento, apreciación, juicio de valor, duda.“) (Sastre Ruano: 1997, s. 62). Slovesa náležející do druhé skupiny se naopak dle Sastre Ruano obvykle pojí se subjunktivem a platí pro ně pravidlo:

V1 + que + V2 [subjuntivo] (Sastre Ruano: 1997, s. 67)

V rovině modálních významů potom lze uvažovat o opozici MV reálný (*sentir* – sloveso smyslového vnímání) a MV hodnotící (*sentir* – sloveso vyjadřující pocity). V prvním případě by se zmíněné sloveso teoreticky mělo pojít s indikativem, ve druhém naopak se subjunktivem.

5.1. Korpusová analýza

Na základě výše popsaných rozdílů ve významu slovesa *sentir* předpokládáme, že volba jednoho či druhého modu bude mít vliv i na jeho český překlad.

Sloveso *sentir* s indikativem bude pravděpodobně nejčastěji přeloženo do češtiny jako „cítit“, „mít pocit“, „pocítit (pocíťovat)“, „ucítit“, „vnímat“, případně také jako „slyšet“ (RAE uvádí tento význam jako druhý význam *sentir*¹). Naopak v kombinaci se subjunktivem je předpokládáný nejobvyklejší překlad „litovat“, „být líto“ (něco někomu) či „mrzet“. Předpokládáme také, že se při korpusvé analýze setkáme i s četnými dalšími variantami překladu. Naopak nepředpokládáme výrazný vliv modu na překlad spojky *que*.

5.1.1. Výsledky korpusové analýzy

V rámci korpusové analýzy jsme zkoumali pouze kladné slovní tvary s vysokou frekvencí výskytu, což v případě slovesa *sentir* byly tvary první a třetí osoby singuláru přítomného času, jednoduchého minulého času a imperfekta, infinitiv a gerundium. Dotaz pro korpus měl podobu: `[!word="[Nn]o"] [lemma="sentir"] [word="que"]`

Provedená analýza ukázala, že se *sentir* v rámci korpusu vyskytuje téměř výhradně s indikativem (celkem 1136 výskytů v rámci výše uvedených tvarů). Výskytů se subjunktivem bylo naproti tomu pouze 15. Toto zjištění je poměrně překlapivé, ukazuje na převážné užití *sentir* jako slovesa smyslového vnímání.

Údaje o frekvenci užití indikativu a subjunktivu po konkrétních tvarech slovesa *sentir* můžeme vidět v následující tabulce. Tvary infinitivu jsou ještě rozděleny podle toho, jestli byl infinitiv součástí nějaké slovesné perifráze, vazby se slovesem *hacer* nebo stál samostatně. Gerundium v žádném z výskytů součástí slovesné perifráze nebylo.

<i>Slovní tvar</i>	<i>Frekvence indikativu</i>	<i>Frekvence subjunktivu</i>
Siento que	77	11
Siente que	66	0
(Yo) sentía	64	0
(Él/ella) sentía	130	0
Sentí que	246	2
Sintió que	360	1

¹ RAE: Diccionario de la lengua española [online]. [cit. 23.4.2016]. Dostupné z: <http://dle.rae.es/?id=XbV5cZG|XbVfLnt>

Sentir que	77	0
Sentir que ve slovesné perifrázi		
- Empezar a sentir que	10	0
- Comenzar a sentir que	4	0
- Volver a sentir que	4	0
- Llegar a sentir que	2	0
- Acabar por sentir que	3	0
Hacer sentir que	11	1
Sintiendo que	82	0
<i>celkem</i>	1136	15

Tabulka č. 10: frekvence slovních tvarů a po nich následujících modů po sentir

Z dat získaných na jazykovém korpusu vyplývá, že se *sentir* (v rámci beletristických děl, která tvoří jazykový korpus) používá převážně v s indikativem, jako sloveso smyslového vnímání, a výrazně méně se subjunktivem, k vyjádření pocitů.

5.1.2. Český překlad *sentir*

a) *Subjunktiv*

Ve větách se subjunktivem bylo *sentir* v souladu s předpokladem přeloženo nejčastěji jako „být líto, že“ (5) a „mrzet, že“ (5), dále pak jako „litovat, že“ (2), „dát pocítit, jak“ (1). Objevil se také překlad „mít pocit, že“, který byl velmi častý i v konstrukcích s indikativem.

b) *Indikativ*

Překlad slovesa *sentir* v konstrukcích s indikativem byl velmi rozmanitý. V souladu s předpokladem byl nejčastější překlad „cítit, že“ (394), „cítit, jak“ (166), „mít pocit, že“ (69), „ucítit, jak“ (73), „ucítit, že“ (52), „pocítit (pocítovat), že“ (43), „s pocitem, že“ (13), „vycítit, že“ (10). Dále se objevilo mnoho dalších překladů, např.: „uvědomit (uvědomovat) si, že“ (21), „tušit, že“ (5), „vědět, že“ (5), „slyšet, že (jak)“ (19), „uslyšet“ (9) a „zaslechnout“ (7), „myslet“ (1), „mít dojem“ (6), „vidět“ (2), „zdát se, že“ (8), „chápat“ (2), „všimnout si“ (2), „poznat“ (4), „zjistit, že“ (4), „zaznamenat“ (2), „pozorovat“ (3), „domyslet si“ (1), aj. Nebyly výjimkou ani případy, kdy byla věta přeložena zcela jinak vystavěnou konstrukcí bez slovesa *sentir* nebo ne tolik odlišnou

konstrukcí, ale rovněž bez *sentir*. Některé zajímavé překlady slovesa *sentir* můžeme vidět v následujících příkladech:

- (1) *Comimos, nos fuimos a descansar a las esteras, y, al poco rato, mucho antes del amanecer, sentí que él se levantaba.* Pojedly jsme, natáhli se na rohože k odpočinku a za chvíli, ještě dlouho před svítáním, jsem ho uslyšel vstávat. (Vargas Llosa – Vypravěč, přeložila Anežka Charvátová)
- (2) *Sentí que me llamaban de la casa y no me volví.* Slyšel jsem, jak na mě z domu volají, a neotočil jsem se. (Bolaño – Divocí detektivové, přeložila Anežka Charvátová)
- (3) *Sentí que se abría el cielo.* Viděl jsem nebe otevřené. (Rulfo – Llano v plamenech)
- (4) *En ese momento siente que no está solo.* [...] v tu chvíli však zjišťuje, že tu není sám. (Vargas Llosa – Válka na konci světa, přeložil Vladimír Medek)
- (5) *Chaparro siente que no es bueno para los títulos.* Chaparro si říká, že názvy nejsou jeho silná stránka. (Sacheri – Otázka, kterou má v očích, přeložil Vladimír Medek)
- (6) *Él sintió el puño de Dolores escondido en su costado y también sintió que debía salvarla y protegerla. Cítil Lolinu dlaň, která se schovala na jeho boku, a také věděl, že ji musí ochraňovat a zachránit.* (Fuentes – Smrt Artemia Cruze, přeložila Helena Posseltová)
- (7) *Mientras esperaba a que el carro se alejara, sintió que estaba en una calle de poco tránsito.* Čekala, až auto odjede, a domyslela si, že stojí na nějaké ulici, kde je malý provoz. (García Márquez – Zpráva o jednom únosu, přeložil Vladimír Medek)

Podle předpokladu v některých případech překladatel ze stylistických důvodů zkonstruoval větu bez použití samotného slovesa *sentir*, jak můžeme vidět na následujících příkladech:

- (8) *No miró para atrás ni paró en su carrera hasta que sintió que el arroyo se disolvía en la llanura.* Neohlížel se dozadu a neustal v běhu, dokud se mu potok nerozplynul v rovině. (Rulfo – Llano v plamenech, přeložili Eduard Hodoušek a Václav Kajdoš)
- (9) *Sentí que se me aflojaban las piernas.* Podlomila se mi kolena. (Sabato – Tunel, přeložil Vladimír Medek)
- (10) *Sentí que iba a morir. Bylo mi na umření.* (García Márquez – Na paměť mám smutným courám, přeložila Blanka Stárková)
- (11) *No sé si es lo mismo - murmuró y sintió que su voz se había vuelto hostil-* "Nevím, jestli je to totéž," zamumlala a její hlas teď zněl nepřátelsky. (Vargas Llosa – Zlobivá holka, přeložil Vladimír Medek)

5.2. Shrnutí *sentir*

Provedená korpusová analýza ukázala, že existuje výrazný rozdíl v četnosti užití slovesa *sentir* s indikativem a subjunktivem. V beletristických dílech tvořících subkorpus se sloveso *sentir* vyskytuje ve většině případů jako sloveso smyslového vnímání a následuje po něm indikativ (celkem 1136 výskytů) a naopak velmi málo ve významu slovesa vyjadřujícího pocity, kdy po něm následuje subjunktiv (pouze 15). Na základě toho lze tudíž uvažovat o převážném úžití *sentir* jako slovesa s MV reálným. Podle předpokladu ovlivňuje opozice subjunktiv / indikativ po slovese *sentir* i jeho český překlad. V kombinaci s indikativem je *sentir* překládáno nejčastěji jako „cítit“, „ucítit“, „mít pocit“, „pocit'ovat“. Objevuje se i široká škála různých dalších překladů tohoto slovesa, mezi nimi např. „slyšet“, „vidět“ či „myslet“. Se subjunktivem *sentir* nejčastěji vyjadřuje lítost nad něčím a je překládáno jako „mrzet“, „litovat“ nebo „být něco někomu líto“. Běžné jsou i případy, kdy je ze stylistických důvodů sloveso *sentir* jako takové v překladu zcela vynecháno.

Celkově můžeme označit za překvapující nepoměr mezi *sentir* + indikativ a *sentir* + subjunktiv.

6. ESPERAR

Sloveso *esperar* rovněž patří mezi slovesa, po kterých lze použít indikativ i subjunktiv, a podle užití jednoho nebo druhého modu se mění jeho význam.

V případě slovesa *esperar* je poněkud složitější definovat tyto dva rozdílné významy, které *esperar* má v kombinaci s indikativem a subjunktivem, a určit jednoznačné pravidlo. Gramatika Královské akademie uvádí, že podle některých autorů tyto dva významy odpovídají významům sloves *attendre* a *espérer* ve francouzštině nebo *wait* a *hope* v angličtině (těm by v češtině měla odpovídat slovesa *čekat* a *doufat*), přičemž sém „čekání“, (který vyjadřují slovesa *attendre* a *wait*) by ve španělštině vyjadřovalo *esperar* s indikativem, zatímco sém „očekávání“ a „naděje“ (odpovídající *espérer* a *hope*) by se vyjádřil užitím *esperar* se subjunktivem (RAE 2009, s. 1989). V rovině modálních významů by se tedy mělo jednat o protiklad MV reálný / MV potenciální (indikativ) a MV hodnotící (subjunktiv). Ve španělštině však toto neplatí vždy (ačkoliv v mnohých kontextech ano). Jak dále uvádí Gramatika Královské akademie, existují příklady, kdy je *esperar* použito se subjunktivem, ačkoliv vyjadřuje čekání, a naopak: „Así, por ejemplo, *esperar* (a), que indica ‘espera’, se construye con subjuntivo: *Esperen a que terminemos*. Por otro lado, aunque «*esperar* + subjuntivo» suele corresponder a *espérer* o *hope*, son frecuentes los casos en los que tiene el sentido de *attendre* o *wait*: Disfrute un café mientras espera que llegue el siguiente (Hoy Digital 7/3/2003); [...]“¹ (RAE: 2009, s. 1989).

A naopak existují také případy, kdy se *esperar* pojí s indikativem futura, ačkoliv se jím vyjadřuje očekávání: *Espero que sabrás apreciarlo* (Vilalta, *Piso*)“ (RAE 2009, s. 1989).

Jak uvádí Kratochvílová (Kratochvílová: 2014, s. 108, 116), *esperar* je slovesem, které se nachází na hranici mezi MV potenciálním a MV hodnotícím, protože v sobě spojuje sém „potenciálnost“ a sém „hodnocení“, někdy i sém „vůle“.

Podle této autorky je problematika tohoto slovesa některými školskými gramatikami příliš zjednodušována a mnozí lingvisté se s tímto zjednodušením neztotožňují. Konkrétně Kratochvílová uvádí, že:

¹ Například *esperar*, které znamená „čekání“ se tvoří se subjunktivem ve větě „*Esperen a que terminemos*.“ (Počkejte až/než skončíme.). Na druhou stranu, ačkoliv *esperar* + subjunktiv obvykle odpovídá *espérer* nebo *hope*, jsou časté případy, kdy mají význam *attendre* nebo *wait*. Například ve větě „*Disfrute un café mientras espera que llegue el siguiente*.“

Po slovese *esperar* je možné uplatnit jak kongruenční subjunktiv, tak nekongruenční indikativ. Gramatikové se však rozcházejí v názorech na to, jaké sémantické následky tato alternace přináší. Školskými gramatikami bývá často uváděno vysvětlení, podle něhož se subjunktiv uplatňuje tehdy, kdy chce mluvčí zdůraznit sém „hodnocení“, a indikativ, pokud chce mluvčí zdůraznit sém „realnost“. Konstrukce s *esperar que* + subjunktiv by tak měly odpovídat českým konstrukcím se slovesem *doufat*, případně anglickým se slovesem *hope*; ekvivalentem *esperar que* + indikativ by pak v češtině mělo být sloveso *čekat*, v angličtině sloveso *wait*. Tento výklad problematiky je však velmi zjednodušující, řada autorů ho vyvrací [...] (Kratochvílová: 2014, s. 108).

Porto Dapena mluví o dvou významech *esperar* jako o „creer o suponer la existencia de algo“² (odpovídající MV reálnému / potenciálnímu) a „tener esperanza“³ (odpovídající MV hodnotícímu) a uvádí, že subjunktiv je možné použít v obou těchto významech (s výjimkou případů, kdy je podmět věty hlavní shodný s podmětem věty vedlejší, a je tudíž obvykle použito sloveso v infinitivu). V případě alternace mezi subjunktivem a indikativem budoucího času ve vedlejší větě mluví o neutralizaci bez změny významu (Porto Dapena: 1991, s. 140). Podle Kratochvílové je však toto tvrzení nepravděpodobné (Kratochvílová: 2014, s. 109).

6.1. Korpusová analýza

Vzhledem k výše popsaným rozdílům ve významu slovesa *esperar* předpokládáme, že se rozdíl projeví i v českém překladu. Předpokládaný překlad *esperar* + subjunktiv (pokud má význam „tener esperanza“) je především české sloveso „doufat“. V případě, kdy jeho význam odpovídá anglickému *wait*, předpokládáme český překlad „čekat“ či „počkat“. Pro *esperar* + indikativ předpokládáme rovněž český ekvivalent „čekat“, „počkat“, má-li význam „čekat“ (časově) – anglicky *wait*. V případě, kdy by konstrukce měla význam „creer o suponer la existencia de algo“, lze podle nás předpokládat rovněž předpokládat překlady „čekat“ a „očekávat“, případně i „myslet“, „domnívat se“ a významově podobná slovesa. Domníváme se, že český překlad „čekat“ a „očekávat“ se může objevit jak ve větách se subjunktivem, tak ve větách s indikativem, v případech, kdy význam *esperar* odpovídá významu *wait*, ale i v případech, kdy odpovídá *hope*, vzhledem k tomu, že česká slovesa „čekat“ a „očekávat“ mohou mít (stejně jako španělské *esperar*) oba tyto významy.

² Věřit v existenci něčeho nebo ji předpokládat.

³ Doufat v něco.

6.1.1. Výsledky korpusové analýzy

Vzhledem k velké rozmanitosti nalezených slovních tvarů jsme do korpusové analýzy zahrnuli pouze ty tvary, které se vyskytovaly s větší frekvencí. U slovesa *esperar* to byly tvary *espero*, *espera* (3. osoba sg.), *esperaba* (1. a 3. osoba sg.), *esperaban*, *esperé*, *esperó*, dále pak gerundium a infinitiv. Z analýzy jsme vypustili případy, kdy se sloveso *esperar* objevuje se zápornou částicí *no*, a zkoumali jsme pouze jeho kladné tvary. Dotaz pro korpus měl podobu: [!word="[Nn]o"][lemma="esperar"][word="que"]

Z nalezeného výsledku jsme následně ručně odstranili řádky, které nevyjadřují námi zkoumanou problematiku (případy, kdy po *que* nenásledovalo finitní sloveso či případy, kdy slovo *espera* nebylo slovesem, nýbrž substantivem).

Provedená analýza ukázala, že se sloveso *esperar* vyskytuje téměř výhradně se subjunktivem (665 výskytů v námi zkoumaných tvarech) a jen velmi málo s indikativem (překvapivě pouze 5 výskytů). Z výsledku analýzy tedy lze vyvodit, že *esperar* se skutečně používá velmi často se subjunktivem i v případech, kdy jeho význam odpovídá anglickému *wait* nebo francouzskému *attendre*.

Údaje o frekvenci indikativu a subjunktivu po zmíněných tvarech *esperar* můžeme vidět v následující tabulce:

<i>Slovní tvar</i>	<i>Frekvence indikativu</i>	<i>Frekvence subjunktivu</i>
Espero que	2	179
(Él/ella) espera que	0	27
Se espera que	0	2
(Yo) esperaba que	0	22
(Él/ella) esperaba que	1	75
Se esperaba que	0	4
Esperaban que	1	19
Esperé que	0	18
Esperó que	1	54
Esperando que	0	145
Esperando que (ve slovesné perifrázi)		
- Estar esperando que	0	28
- Seguir esperando que	0	5

Esperar que	0	70
Esperar que (ve slovesné perifrázi)		
- Haber que esperar que	0	6
- Volver a esperar que	0	1
- Tener que esperar que	0	1
- Deber esperar que	0	6
- Poder esperar que	0	2
Hacer esperar que	0	1
Celkem	5	665

Tabulka č. 11: frekvence slovních tvarů a po nich následujících modů po *esperar*

6.1.2. Český překlad *esperar*

a) *Indikativ*

Ve větách s indikativem, kterých bylo pouze 5, bylo *esperar* přeloženo 2x jako „doufat“, jednou jako „očekávat“ a 2x byla k překladu použita jinak vystavěná konstrukce.

Níže můžeme vidět některé příklady:

- (1) *Espero que los dejó con salud.* *Rozloučil jste se s nimi v pořádku?* (Jorge Luis Borges – Artefakty, přeložil Kamil Uhlíř)
- (2) *Espero que ahora, después del baño reconfortante, se irá a su cama.* *Očekávám, že teď, po uklidňující koupeli půjde do postele.* (Juan Marsé – Dívka se zlatými kalhotkami, přeložila Marie Jungmannová)
- (3) *Esperaba que su experiencia como escalador lo ayudaría.* *Alexandr doufal, že mu pomohou jeho horolezecké zkušenosti.* (Isabal Allende – Království Zlatého draka, přeložila Monika Baďurová)

b) *Subjunktiv*

Ve větách se subjunktivem se nejčastěji objevuje překlad „čekat“ (189) a „doufat“ (216). Dále se objevují překlady „počkat“ (38), „očekávat“ (36), „vyčkat“ (8), „myslet“ (5), „věřit“ (3) (zvláště u posledních dvou jmenovaných tedy v češtině není možné uvažovat o přítomnosti MV hodnotícího) nebo *esperar* nebylo přeloženo (16), případně byla věta přeložena odlišně vystavěnou konstrukcí.“

V níže uvedeném příkladu můžeme vidět některé překlady:

- (4) *Espero que no se enoje.* *Doufám, že se nerozzlobíte.* (Vargas Llosa – Kdo zabil Palomina Molera?, přeložily Jana Novotná a Dora Poláková)

- (5) *Esperó que su madre diera la señal de retirarse, luego se paró calmadamente, deseó las buenas noches a cada uno y se fue a su habitación. Čekala, až matka dá znamení, že mohou vstát od stolu, na chvíli se zastavila, aby všem popřála dobrou noc, a tak jako všichni odešla do svého pokoje.* (Isabel Allende – Dům duchů, přeložila Hana Posseltová-Ledererová)
- (6) *Esperé que se alejara un poco y comencé a caminar tras ella. Počkal jsem, až se trochu vzdálí, a vykročil jsem za ní.* (Vargas Llosa – Město a psi, přeložil Miloš Veselý)
- (7) *Me moriré sin volverte a ver, pues espero que mueras antes de que sepas si me vas a extrañar. Umřu a víckrát už tě neuvidím, protože si myslím, že umřeš dřív, než zjistíš, jestli ti chybím, nebo ne.* (Carlos Fuentes – Starý gringo, přeložil Vladimír Medek)

Tuto větu jsme vybrali jako příklad záměrně. *Esperar* je v ní přeloženo jako „myslet“, což není obvyklý překlad tohoto slovesa, a na první pohled by mohl být překvapivý, zde ho však považujeme za vhodné řešení. Zde je vidět, že někdy je nejvhodnějším překladem sloveso, které bychom bez kontextu nejspíš nepoužili, a určitě nepatří mezi slovníkový překlad.

- (8) *Espero que no te importe que te llamen Mejjicana. Nevadí ti, že ti říkáme Mexičanko, vid'?* (Arturo Pérez-Reverte - Královna jihu, přeložil Vladimír Medek)

V tomto příkladu je naopak *esperar* z překladu vypuštěno. Jeho význam však možná částečně vyjadřuje věta tázací a výraz „vid“.

Samostatně uvádíme příklad, kdy po *esperar* nenásledovalo sloveso, ale z překladatelského hlediska je zajímavý. *Esperar* je zde přeloženo zároveň jako „doufat a čekat“. Právě absence slovesa, které by naznačilo modální význam výpovědi, mohla podle nás vést překladatele k tomuto řešení, které zahrnuje obě možnosti:

- (9) *Y sin embargo, no cesamos de mirar por esos cristales, esperando que un día algo (¡Las verdaderas aguas! Presto kvůli tomu nepřestáváme vyhlížet, dívat se přes sklo, doufat a čekat, že jednoho dne se něco - skutečná voda! (Reinaldo Arenas – Vrátný, přeložila Anežka Charvátová)*

6.2. Shrnutí *esperar*

Provedená korpusová analýza ukázala, že užití subjektivu po slovese *esperar* velmi výrazně převažuje nad indikativem. Jak jsme předpokládali, nepotvrdila se teorie, podle níž, by po *esperar* významově odpovídajícím českému *čekat* nebo anglickému *wait* měl následovat indikativ. Ve větách, kdy osoba vystupující v roli podmětu „na něco nebo někoho čeká“, se naopak běžně objevuje subjektiv. V konstrukcích se subjektivem bylo

esperar přeloženo nejčastěji jako „doufat“ a velmi často také jako „čekat“, „počkat“, „očekávat“. Překlad „doufat“ se objevil i ve větách s indikativem a naopak se neobjevil překlad „čekat“. Ukázalo se, že sloveso *esperar* má poměrně široký kontext využití, a překladateli se tím nabízí mnoho možností, jak větu s ním přeložit. Není výjimkou, že pro překlad zvolí více či méně odlišně vystavěnou konstrukci nebo sloveso, které neodpovídá slovníkovému překladu, v té které větě je však jeho volba nejvhodnější.

7. HACER

Sloveso *hacer* je dalším ze sloves, po kterých je možné použití indikativu i subjunktivu, a na základě užití jednoho či druhého slovesného způsobu dochází ke změně jeho významu.

Porto Dapena charakterizuje změnu významu, k níž dochází u slovesa *hacer*, v první řadě tak, že se liší od změny, ke které dochází např. u slovesa *decir* a dalších sloves sdělení, kde změnu významu považuje pouze za sémantické varianty závislé na kontextu. Volba jednoho či druhého slovesného způsobu závisí na tom, má-li sloveso afirmativní či jussivní charakter, vychází z významu, který chceme slovesu dát. Naopak u *hacer* se dle Porto Dapeny jedná o skutečnou změnu významu. Sloveso *hacer* s indikativem a *hacer* se subjunktivem by se, jak uvádí, dala považovat za dvě rozdílná slovesa se dvěma zcela rozdílnými významy, přičemž v kombinaci s indikativem má význam „fingir“ (předstírat), zatímco se subjunktivem znamená „obligar“ (nutit / donutit někoho / něco k něčemu). Ke stejné změně významu v pravém slova smyslu, jak uvádí Porto Dapena, dochází také u sloves *sentir*, *temer(se)*, *parecer* a dalších (Porto Dapena: 1991, s. 130).

Podobně charakterizuje význam slovesa *hacer* i Sastre Ruano (1997). Ve své klasifikaci však zmiňuje *hacer* pouze ve druhé skupině (*GRUPO 2*), tedy mezi slovesy, po kterých obvykle následuje sloveso v subjunktivu. Dále potom rozlišuje mezi *hacer* ve významu „lograr“, které řadí do podskupiny sloves vůle (šp. *verbos de voluntad*), a *hacer* ve významu „obligar“, které zmiňuje v podskupině sloves, kterými se mluvčí snaží někoho ovlivnit (šp. *verbos de influencia*) (Sastre Ruano: 1997, s. 63-64).

K obdobnému závěru dochází také např. Ridruejo, který uvádí, že se subjunktivem má *hacer* význam „llevar a cabo“ (uskutečnit, dosáhnout) či „conseguir“ (dosáhnout), s indikativem naopak znamená „fingir“. Autor dále dodává, že dříve se *hacer* ve významu „fingir“ pojilo s indikativem, zatímco dnes se užívá konstrukce *hacer como que* + indikativ a *hacer como si* + subjunktiv (Ridruejo: 1999, s. 3239).

Uvažujeme-li o modálních významech *hacer*, mělo by se jednat o opozici MV reálný (*hacer* + indikativ) a MV volní (*hacer* + subjunktiv).

7.1. Korpusová analýza

Na základě výše popsaných vlastností slovesa *hacer* a rozdílů v jeho významu při spojení s jedním či druhým modem předpokládáme, že se *hacer* bude objevovat častěji ve

spojení se subjunktivem, ve významu „obligar“ či „lograr“, a naopak méně často ve spojení s indikativem, ve významu „fingir“.

Předpokládáme rovněž, že zmíněné rozdíly ve významu slovesa budou mít vliv i na jeho český překlad. Sloveso *hacer* s indikativem bude pravděpodobně nejčastěji přeloženo jako „předstírat“ nebo „dělat“ (ve významu „předstírat“). Ve větách se subjunktivem naopak předpokládáme větší rozmanitost v překladu *hacer*, např. jako „způsobit“, „dokázat“, „donutit“, „přinutit“, „postarat se o něco“ či „zařídít“. Je rovněž pravděpodobné, že se objeví případy, kdy bude věta přeložena stylisticky odlišnou konstrukcí, ve které překlad samotného slovesa *hacer* nebude možné vysledovat.

Předpokládaný překlad spojky *que* je ve větách s indikativem většinou jako „že“, ve větách se subjunktivem jako „že“ nebo „aby“. Je rovněž pravděpodobné, že v některých případech bude ze stylistických důvodů spojka z překladu zcela vypuštěna.

7.1.1. Výsledky korpusové analýzy

V korpusové analýze jsme zkoumali pouze ty tvary, které se vyskytují s větší frekvencí. V případě slovesa *hacer* to byly tvary první a třetí osoby singuláru a třetí osoby plurálu přítomného času, jednoduchého minulého času a imperfekta, v případě první a třetí osoby siguláru ještě jednoduchého budoucího času. V rámci této analýzy jsme zkoumali pouze kladné tvary slovesa *hacer*. Dotaz pro korpus měl podobu:

```
[!word="[Nn]o"][lemma="hacer"][word="que"]
```

Provedená analýza ukázala, že se sloveso *hacer* skutečně vyskytuje výrazně častěji se subjunktivem (celkem 289 výskytů v rámci zkoumaných slovních tvarů) než s indikativem (pouze 6 výskytů). Údaje o frekvenci indikativu a subjunktivu po zmíněných tvarech *hacer* můžeme vidět v následující tabulce:

<i>Slovní tvar</i>	<i>Frekvence indikativu</i>	<i>Frekvence subjunktivu</i>
Hace que	3	62
Hacen que	0	13
(Yo) hacía que	2	2
(Él/ella) hacía que	1	31
Hacían que	0	12
Hice que	0	15

Hizo que	0	128
Hicieron que	0	8
Haré que	0	11
Hará que	0	7
<i>celkem</i>	6	289

Tabulka č. 12: frekvence slovních tvarů a po nich následujících modů po *hacer*

Data získaná z jazykového korpusu ukázala, že se *hacer* používá převážně se subjunktivem, ve významu „přimět“, „přinutit“, „způsobit“ atd., a výrazně méně s indikativem, ve významu „předstírat“.

7.1.2. Český překlad *hacer*

a) *Indikativ*

Jak jsme již dříve uvedli, frekvence indikativu ve vedlejší větě po slovese *hacer* je na jazykovém korpusu nízká. Sloveso je nejčastěji přeloženo jako „dělat, že“ (3), dále jako „znamenat“ (1), jednou stylisticky zcela odlišnou konstrukcí a v jednom případě jako „snažit se, aby něco nějak vypadalo“, jak můžeme vidět v následujících příkladech:

- (1) *El de Francés hacía que leía una revista, pero me miraba de reojo. Francouzštinář dělal, jako že čte časopis, ale poočku mě pozoroval.* (Miguel Delibes – Lovcův deník, přeložil Josef Forbelský)
- (2) *"Ja", Oyarzun se ríe o hace que se ríe. "Cha, cha," zasměje se Oyarzun nebo se alespoň snaží, aby to tak vypadalo.* (Miguel Delibes – Pět hodin s Mariem, přeložila Jana Novotná)
- (3) *Por la mañana, claro, está deshecho, y para peor tiene que sentarse a escribir todas las cartas pensadas por la noche, las cuales cartas le salen mucho peor, frías o torpes o idiotas, lo que hace que esa noche tampoco podrá dormir debido al exceso de fatiga,(...) Ráno je ovšem poničený, a co horšího, musí sednout a všechny ty v noci vymyšlené dopisy napsat, kteréžto dopisy však dopadají mnohem hůř, jsou studené a těžkopádné nebo idiotské, což znamená, že té noci nebude moct zase usnout vzhledem k nadměrné únavě,(...). (Julio Cortázar – Jistý Lukáš, přeložil Miloslav Uličný)*

b) *Subjunktiv*

Ve konstrukcích se subjunktivem ve vedlejší větě je *hacer* často přeloženo jako „způsobit (způsobovat)“ (32), „přimět“ (16), „zařídít“ (8), „nechat si něco udělat“ (9) nebo „dát si něco udělat“ (6), „působit“ (7), „být příčinou“ (5), „postarat se“ (3), „vyvolávat (vyvolat)“ (4) či „přispívat k“ (3), dále např. jako „dokázat“ (2), „rozkázat“ (2), „nutit“ (2),

„přinutit“ (2), „donutit“ (1), „dosáhnout“ (1), „nařídít“ (1), „pokynout, aby“ (2), „zasloužit se o“ (1), „rozhodnout“ (1), „říct, aby“ (2), „chtít, aby“ (2) či „přemuvit“ (1).

Některé překlady můžeme vidět v následujících příkladech:

- (4) *La presencia de las palmeras seguramente hace que los enfermos se sientan menos enfermos. Přítomnost palem určitě způsobuje, že se nemocní cítí méně nemocní.* (Pedro Almodóvar – Vše o mé matce, přeložila Anežka Charvátová)
- (5) *Le traje una silla, hice que se sentara, le alcancé un vaso de agua. Přinesl jsem jí židli, přiměl ji, aby se posadila, a podal jí sklenici vody.* (Mario Benedetti – Čtení z kávy, přeložil Jan Mattuš)
- (6) *Sólo cuando se encamotó, se enamoró de la Brasileña, comenzaron las injusticias para favorecerla, por ejemplo hacía que le dieran el único camarote individual de Eva en los viajes. Teprve když se zakoukal do Braziliánky a zamiloval se do ní, začal ostatním křivdit a nadřezovat jí, třeba když zařídil, aby jí při cestách dávali jedinou samostatnou kajutu, která na na ní byla.* (Vargas Llosa - Pantaleón a jeho ženská rota, přeložil Vladimír Medek)
- (7) *Hice que los introdujeran en la sala de actos de la alcaldía y hacia allá me dirigí acompañado de mis secretarios y de mi chofer. Dal jsem si je předvést do slavnostního sálu radnice a zamířil jsem tam se svými tajemníky a šoférem.* (Roberto Bolaño – 2066, přeložila Anežka Charvátová)
- (8) *Cuando descubre al culpable, hace que le afeiten la cabeza, aunque el pinche pertenezca al equipo de cocina de otra casa real. Když najde viníka, nechá mu oholit hlavu, i když kuchtík patří k personálu kuchyně jiného královského rodu.* (Javier Moro – Indická princezna, přeložila Marie Jungmannová)

V předešlém odstavci jsme uvedli možné překlady slovesa *hacer*, se kterými jsme se při provádění analýze setkali, z nichž některé byly častější než jiné. Jednoznačně nejčastěji se však objevovaly případy, kdy byla věta přeložena stylisticky rozdílnou konstrukcí, ve které sloveso *hacer* jako takové přeloženo není (celkem 122). Zde se však již dotýkáme otázky, jak je možné do češtiny přeložit španělské faktitivní konstrukce, což je problém překračující vymezené cíle naší práce. K problematice možných překladů konstrukce *hacer* + infinitiv a kauzativnosti obecně viz např. Čermák - Nádvoříková et al. (2015, s. 27-49). V následujícím příkladu můžeme vidět některé příklady překladů:

- (9) *Pensaba que a esa hora alguien estaba mirando la Osa Menor en Cartagena, como yo la miraba en el mar, y esa idea hacía que me sintiera menos solo. Říkal jsem si, že zrovna ted' se někdo v Cartageně na Malý vůz dívá, jako já se na něj dívám z moře, a při té*

představě jsem se necítil tak sám. (García Márquez – Zpověd trosečníka, přeložila Blanka Stárková)

- (10) *Esa coexistencia de la riqueza y la pobreza hacía que, en Lima, los ricos parecieran más ricos y los pobres más pobres. Vinou onoho soužití bohatství a chudoby se bohatí v Limě zdáli ještě bohatší a chudí ještě chudší.* (Vargas Llosa – Zlobivá holka, přeložil Vladimír Medek)
- (11) *Tanto o más que la Biblia, pero vuestro orgullo de teólogo hará que no lo conozcáis jamás. Stejně a možná ještě důležitější než samotná Bible, ale na to vy ve své pýše teologa nikdy nepřijdete.* (Javier Sierra – Napoleonovo egyptské tajemství, přeložila Miluše Válková)
- (12) *Las bromas que le gastaban sus compañeros en la escuelita fiscal hicieron que Casimiro tuviera que trompearse muchas veces, (...) Kvůli žertíkům, jimiž ho častovali spolužáci v malé farní škole, se musel Casimiro mnohokrát poprat, (...)* (Vargas Llosa – Smrt v Andách, přeložila Alena Šimková)

7.2. Shrnutí *hacer*

Provedená korpusová analýza ukázala, že v beletristických textech tvořících subkorpus se po slovese *hacer* objevuje s výrazně vyšší frekvencí subjunktiv než indikativ. Potvrdil se tím předpoklad, že je sloveso *hacer* používáno častěji ve významu „přinutit“, „dosáhnout, aby někdo něco udělal“, „způsobit, že se něco stane“, který má následuje-li po něm subjunktiv, a naopak méně často ve významu „předstírat“. Potvrdil se rovněž předpoklad, že užití jednoho nebo druhého modu po slovese *hacer* bude mít zásadní vliv na jeho český překlad, vzhledem k tomu, že sloveso má dva zcela odlišné významy ve spojení s jedním nebo druhým modem. Ve větách s indikativem, kterých se vyskytlo velmi málo, bylo *hacer* nejčastěji přeloženo jako „dělat“. Naopak, vůbec se neobjevil překlad „předstírat“, který možná nejpřesněji vystihuje význam slovesa *hacer* v tomto smyslu, pravděpodobně však byl v kontextu konkrétní věty stylisticky méně vhodný. V případě konstrukcí se subjunktivem jsme se setkali s širokým spektrem překladů slovesa *hacer*, z nichž nejčastější byly překlady „způsobit“ nebo „způsobovat“ (32), „přimět“ (16), „zařídít“ (8) a „nechat si něco udělat“ (9) nebo „dát si něco udělat“ (6). Úplně nejčastěji však byla věta přeložena stylisticky odlišnou konstrukcí bez překladu samotného *hacer* (122). Spojka *que* byla podle předpokladu přeložena jako „že“ nebo „aby“, přičemž překlad spojky se odvíjí spíše od českého překladu slovesa *hacer*, než od modu ve vedlejší větě ve španělském originálu.

8. PARECER

Sloveso *parecer* je dalším ze sloves, po kterých může ve vedlejší následovat sloveso jak v indikativu, tak i v subjunktivu. Na základě zvoleného slovesného způsobu potom dochází ke změně významu slovesa *parecer*. Alternace modů je možná jak u pronominální, tak u nepronominální varianty slovesa. My se v korpusové analýze věnujeme oběma zmíněným variantám.

8.1. Pronominální varianta

Porto Dapena (1991, s. 131) k problematice tohoto slovesa uvádí, že ve spojení s indikativem má *parecer* význam „dar la impresi3n“ (zdát se, připadat), zatímco se subjunktivem znamená „parecer bien“ (zdát se dobře, připadat dobře). Dále tento autor upozorňuje na skutečnost, že ve významu „parecer bien“ se sloveso používá prakticky výhradně v otázce směřované k druhé osobě a vyjadřuje-li vedlejší věta budoucí děj. Není-li tomu tak, je třeba přidat příslovce *bien* (Porto Dapena: 1991, s. 131). Potvrdila to ostatně i korpusová analýza.

Gramatika Královské akademie uvádí, že *parecer* „se usa con el indicativo como verbo asertivo, es decir, para hacer notar que algo tiene visos de ser cierto, [...]“¹ (RAE: 2009, s. 1899). Dále uvádí, že s indikativem a ve spojení s nepřímým předmětem se *parecer* používá k vyjádření názoru nebo úhlu pohledu jako v následujícím příkladu:

Nos pareció que había pasado algo malo (García Ramis, Días). (RAE: 2009, s. 1900)

V současné španělštině v afirmativních kontextech a s nepřímým předmětem se podle RAE *parecer* používá výhradně s indikativem, což zdůvodňuje tím, že ve větách tohoto typu mluvčí vyjadřuje názor na nějakou reálnou skutečnost, ne na něco, co je pouze hypotetické. Zároveň však uvádí, že věty s *parecer bien* se subjunktivem ve vedlejší větě netvoří výjimku, jelikož v tomto případě je predikátem vyžadujícím subjunktiv celá konstrukce *parecer bien* a konkrétně právě příslovce *bien* (RAE: 2009, s. 1900). Dále dodává, že ve staré španělštině existují určité výjimky, kdy po *parecer* následuje subjunktiv, ale jedná se zpravidla o věty, ve kterých se objevuje také nějaké pomocné modální sloveso (např. *poder*, *deber*), které umožňuje zmíněný modus (RAE: 2009, s. 1900).

¹ S indikativem se sloveso používá jako asertivní sloveso, tzn. říkáme jím, že něco se zdá být pravdivé.

Alternace mezi subjunktivem a indikativem zde tedy odráží rozdíl mezi MV hodnotícím a MV reálným / potenciálním.

8.2. Nepronominální varianta

RAE dále zmiňuje, že pokud po slovese *parecer* bez nepřímého předmětu následuje subjunktiv, nabízí se opačná interpretace, než to, co je ve větě vyjádřené. Jako příklad uvádí větu „*Parece que (sea ~ fuera) de día*“, která znamená ‘No es de día’ (RAE: 2009, s. 1900).

V případě, že *parecer* předchází záporka *no*, je podle Porto Dapeny (1991, s. 136) možná alternace obou slovesných modů, nedochází však k nijak výrazné změně ve významu. Sastre Ruano naopak uvádí, že v případě, kdy je *parecer* v záporu, následuje po něm obvykle subjunktiv. Připouští však i možnost, kdy po slovese může následovat indikativ, a pro tuto situaci stanovuje alternativní pravidlo: „V1[negativo] + *que* + V2 [indicativo]“ (Sastre Ruano: 1997, s. 83).

Ridruejo rovněž uvádí, že po *parecer* v nepronominálních konstrukcích je možná alternace obou zmíněných modů. Tento autor uvádí (1999, s. 3223), že sloveso *parecer* nezaručuje pravdivost sdělení ani ve spojení s indikativem. Nelze tudíž uvažovat o opozici indikativ (v případě, že mluvčí zaručuje pravdivost výpovědi) / subjunktiv (pokud mluvčí nezaručuje pravdivost výpovědi). Jako příklad Ridruejo uvádí následující větu, ve které lze použít sloveso jak v indikativu, tak v subjunktivu, bez toho, aby došlo k výrazné změně ve významu:

Parece que tenga veinte años, pero ha pasado los treinta. / Parece que tiene veinte años, pero ha pasado los treinta. (Ridruejo: 1999, s. 3223)

Ridruejo dále uvádí, že na základě výše uvedeného by se mohlo zdát, že v konstrukcích se slovesem *parecer* dochází k neutralizaci opozice indikativ / subjunktiv. Autor však není tohoto názoru: „[...] con el indicativo, efectivamente, se propone por parte del hablante la suspensión de la verdad de la proposición subordinada; en cambio, el subjuntivo conlleva no ya la suspensión de la aseveración, sino la falsedad de la proposición“² (Ridruejo: 1999, s. 3223-3224). Proto, jak autor uvádí, se zdá poněkud pochybné užití subjunktivu v souvětí, kde druhá věta pravdivost výpovědi potvrzuje. Jako příklad uvádí následující dvojici vět:

Parece que tiene veinte años y efectivamente los tiene. / ??Parece que tenga veinte años y efectivamente los tiene. (Ridruejo: 1999, s. 3223-3224)

² S indikativem mluvčí vyjadřuje, že není zcela jisté, zda je věta vedlejší pravdivá, subjunktiv naproti tomu nevyjadřuje oslabení pravdivosti, nýbrž již naznačuje její nepravdivost.

V rovině modálních významů se zde tedy jedná spíše o alternaci MV reálný a MV potenciální.

8.3. Korpusová analýza

Analýzu tohoto slovesa jsme pojali trochu odlišným způsobem, než tomu bylo u předchozích sloves. Analyzovali jsme nejprve neosobní tvar *parece que* a následně analogicky tvar minulého času *pareció que*. Dále jsme analyzovali také záporný tvar *no parece que*, abychom viděli, jaká bude tendence v tomto případě. Poté jsme zvlášť zkoumali tvary s osobním zájmenem *me parece, te parece a le parece*.

8.3.1. Nepronominální varianta

8.3.1.1. *Parece que*

V rámci korpusové analýzy jsme zkoumali nejprve nepronominální variantu slovesa *parecer*, konkrétně neosobní konstrukci *parece que*. Dotaz pro korpus měl podobu:

```
[!word="[Mm]e|[Tt]e|[Ll]e|[Nn]os|[Oo]s|[Ll]es|[Nn]o"]][word="[Pp]arece"][word="que"]
```

Z výsledku jsme následně ručně odfiltrovali výskyty, které nevyjadřují námi zkoumanou konstrukci. Jednalo se především o věty, kde po spojce *que* nenásleduje sloveso v určitém tvaru, případně věty, kde před slovesem *parecer* bylo osobní zájmeno či zápornka *no*, a filtr tyto věty nezachytil. Z tohoto výsledku (437 výskytů) jsme pro analýzu vybrali náhodný vzorek 300 vět, u kterých jsme analyzovali četnost indikativu a subjunktivu po *parece que* a překlad výrazu do češtiny.

Korpusová analýza ukázala, že po *parece que* převažuje užití indikativu před subjunktivem. Indikativ měl celkem 239 výskytů, naproti tomu subjunktiv jich měl 55. Údaje o frekvenci obou modů zobrazuje také následující tabulka:

	<i>Frekvence</i> <i>indikativu</i>	<i>Frekvence</i> <i>subjunktivu</i>	<i>celkem</i>
Parece que	239	55	294 ³

Tabulka č. 13: frekvence indikativu a subjunktivu po *parece que*

³ Během analýzy korpusového materiálu ještě došlo k dodatečnému odstranění několika šumů, které předtím nebyly zachyceny. Celkový součet je tedy o něco nižší než původních 300 výskytů.

Při zkoumání českého překladu slovesa *parecer* v těchto konstrukcích jsme zjistili, že zde existuje skutečně velká rozmanitost jak u vět s indikativem, tak ve větách se subjunktivem. Výsledky analýzy překladu do češtiny můžeme vidět v následující části.

8.3.1.1.1. Český překlad *parece que*

a) *Indikativ*

Z provedené korpusové analýzy jsme zjistili, že ve větách s indikativem po *parece que* je tento výraz překládán nejčastěji jako „zdát se, že“ a „vypadat, že“. Poměrně časté jsou také překlady „zřejmě“ a „prý“, které z hlediska četnosti následují hned po prvních dvou zmíněných. Údaje o četnosti jednotlivých překladů ukazuje následující tabulka:

Pořadí	Český překlad	Frekvence	Pořadí	Český překlad	Frekvence
1.	Zdát se, že	72	10.	Jako kdyby	4
2.	Vypadat, že	46		Podle všeho	4
3.	Prý	21	12.	Myslet, že	3
	Zřejmě	21		Nejspíš	3
5.	Jako by	13		Jak se zdá	3
6.	Nepřeloženo	10		Snad	3
7.	Asi	7	16.	Nějak	2
	Vypadat, jako by	7	17.	Pravděpodobně	1
9.	Jinak vystavěná konstrukce	5	-	Ostatní	14

Tabulka č. 14: české protějšky *parece que* ve větách s indikativem a jejich frekvence

Jak jsme již uvedli a jak můžeme vidět také v tabulce, nejčastějším překladem je „zdát se, že“, po něm následuje s určitým rozdílem „vypadat, že“. S relativně vyšší frekvencí se potom vyskytují ještě výrazy „prý“ a „zřejmě“. Následuje překlad pomocí samotného výrazu „jako by“ bez dalšího slovesa. Poměrně málo častá, ne však zcela ojedinělá je také možnost, kdy *parece que* nebylo přeloženo vůbec nijak. To je docela zajímavé, ukazuje to na skutečnost, že i takto lze do češtiny přeložit větu se slovesem *parecer* bez toho, aby byl překlad neúplný nebo nějak nepřesný. Vrátime se k tomu později v příkladech. Dále byla konstrukce *parece que* přeložena mnoha dalšími způsoby, jejichž frekvence však byla velmi nízká. Z těchto málo frekventovaných výrazů však podle nás stojí za zmínku překlad „myslet, že“ a „mít za to, že“, kde dochází k přechodu od neosobní konstrukce ve španělském originálu ke konstrukci osobní v českém překladu. Na následujících řádcích můžeme vidět některé příklady překladů:

Zdát se, že

- (1) *Se doblan la cintura y las rodillas del hombre al recibir la tremenda carga y por un momento parece que caerá aplastado, pero de inmediato se endereza. Muž se pod tou obrovskou tíhou ohne v pase a podklesne v kolenou a chvíli se zdá, že se pod kmenem rozplácne na zemi, ale on se ihned narovnává. (Isabel Allende – Inés, má drahá, přeložila Monika Baďurová)*

Vypadat, že

- (2) *Fijate en la cantidad de gente que acude a verte a cualquier acto . Parece que beben tus palabras ... Uvědom si, jaké množství lidí se na tebe chodí dívat při kterékoli příležitosti. Vypadá to, že hltají tvoje slova ... (Javier Moro – Červené sáří, přeložila Marie Jungmannová)*

Prý

- (3) *-Averigüé con Morales. Parece que dio un portazo, recogió sus cosas y se fue. "Ptal jsem se Morales. Práskl prý dveřmi, sebral si své věci a šel. (Mario Benedetti – Díky za oheň, přeložila Libuše Prokopová)*

Zřejmě

- (4) *-El muerto es Plascencio Puñán, un tipo que no se dejaba ver mucho, y parece que se aprestaban a comer juntos. "Ten mrtvý je Plascencio Puñán, chlapík, kterého tu nebylo moc často vidět; zřejmě se chystali spolu poobědvat. (Luis Sepúlveda – Stařec, který četl milostné romány, přeložila Anežka Charvátová)*

Asi

- (5) *A pesar de la dicha que esa inesperada noche de amor me dio, parece que amanecí con mal semblante, porque las mujeres fueron a llamarte, Isabel. Přestože jsem z té nečekané noci lásky měla pocit štěstí, asi jsem po probuzení nevypadala moc dobře, když tě ty ženy zavolaly, Isabel. (Isabel Allende – Inés, má drahá, přeložila Monika Baďurová)*

Nějak

- (6) *Pues anda, dáselo ya; parece que están desmayados. "Tak jim ji už pošli. Hrajou nějak zvadle. (Camilo José Cela – Úl, přeložila Alena Ondrušková)*

Tento překlad nám připadá velice zajímavý. Bez kontextu konkrétní věty by se totiž tato možnost překladu zdála pravděpodobně zvláštní, v kontextu uvedené věty však působí velmi přirozeně a zcela vystihuje její smysl.

Tvrdit, že

V následujícím příkladu je *parece que* přeloženo jako „tvrdí se, že“, překlad, který bychom nejspíš nečekali.

- (7) *Además, se me ocurre que le podría hacer mal, parece que afecta al cerebro, [...]*
Navíc se bojím, že by mu to mohlo ublížit, tvrdí se, že to působí na mozek, [...] (Mario Vargas Llosa – Pantaleón a jeho ženská rota, přeložil Vladimír Medek)

Nepřeloženo

- (8) *Y entonces yo les dije, muchachos, parece que ya es de día, parece que ya amaneció.*
A já jim povídám, hoši, už se rozednilo, už je asi bílý den. (Roberto Bolaño – Divocí detektivové, přeložila Anežka Charvátová)

Myslet, že

V následujících dvou případech byla neosobní konstrukce *s parece que* do češtiny přeložena jako „myslím, že“ a „mám za to, že“. Překladatel zde upustil od neosobního vyjádření a zvolil možnost vyjádření osobního. Takový překlad bychom předpokládali spíše u věty s *me parece que*.

- (9) *-Pero parece que aquí te aprecian, Tránsito. "Ale já myslím, že tady tě ocenit dovedli.* (Isabel Allende – Dům duchů, přeložila Hana Posseltová-Ledererová)

Mít za to, že

- (10) *Parece que ese poema fue publicado y circula en la corte de Madrid, pero yo sólo tengo los versos borroneados que me dejó Alonso después de que lo ayudé a copiarlos en limpio. Mám za to, že byl publikován a koluje na madridském dvoře, ale já mám jen narychlo načrtnuté verše, které mi Alonso nechal, když jsem mu je pomohla přepsat načisto.* (Isabel Allende – Inés, má drahá, přeložila Monika Baďurová)

b) Subjunktiv

Ve větách, kde po *parece que* následoval subjunktiv, jsme stejně jako v případě vět s indikativem zaznamenali poměrně rozmanité možnosti překladu zkoumané konstrukce. Je zajímavé, že ve větách se subjunktivem se objevují v podstatě shodné překlady slovesa *parecer* jako ve větách s indikativem, mění se pouze pořadí jejich četnosti. Údaje o četnosti jednotlivých překladů ukazuje následující tabulka:

Pořadí	Český překlad	Frekvence	Pořadí	Český překlad	Frekvence
1.	Jako by	15		Vypadat jako	2
2.	Vypadat, jako by	9		Vypadat, jako kdyby	2
3.	Jako kdyby	5	10.	Prý	1
	Zdát se, že	5		Mít dojem, ze	1
5.	Vypadat, že	3		Asi	1
	Jinak vystavěná konstrukce	3		Působit, jako kdyby	1
7.	Zdát se, jako by	2	-	Jiné	2

Tabulka č. 15: české protějšky *parece que* ve větách se subjunktivem a jejich frekvence

Jak můžeme vidět, překlady „zdát se, že“ a „vypadat, že“, které byly nejčastější u vět s indikativem, se ve větách se subjunktivem ve vedlejší větě vyskytují s výrazně menší frekvencí a jsou až na 3. a 5. místě v pořadí. Stejně tak výraz „prý“, který byl poměrně častý u vět s indikativem, se zde vyskytl pouze v jednom případě. Nejčastějšími překlady *parece que* ve větách se subjunktivem byly výraz „jako by“ a spojení „vypadat, jako by“. Níže uvádíme některé příklady překladů:

Jako by

(11) - *Ah, pendejos. Mírelos, parece que fueran a un baile. "Hlupáci. Podívejte se na ně, jako by se chystali do tance."* (Mario Vargas Llosa – Město a psi, přeložil Miloš Veselý)

Vypadat, jako by

(12) - *Tío ... Parece que vayas flipado, ¿ qué te pasa ? Strýčku ... Vypadáš, jako bys byl zfetovaný, co je ti?* (Juan Marsé – Dívka se zlatými kalhotkami, přeložila Marie Jungmannová)

Jako kdyby

(13) - *Basta, primo, parece que te gustara sufrir - dijo José-. "To stačí, bratráнку; jako kdyby sis v tom trápení liboval," řekl José.* (Mario Vargas Llosa – Zelený dům, přeložil Vladimír Medek)

Zdát se, že

(14) *Pero, en vez de un elogio, parece que me lo reprochara. "Ale zdá se, že mi to vyčítáte, místo abyste mě chválil."* (Mario Vargas Llosa – Kozlova slavnost, přeložil Petr Zavadil)

Vypadat, že

(15) *El rajá se ve en la obligación de aprovechar la primera oportunidad para tratar el tema con las autoridades de Delhi, y esto es algo que le molesta profundamente porque parece que esté mendigando algo que, según él, le corresponde por derecho.* Rádža cítí povinnost využít první příležitosti a projednat toto téma s úřady v Dillí, a to ho hluboce obtěžuje, protože to vypadá, že žebřá o něco, co mu podle něj právem patří. (Javier Moro – Indická princezna, přeložila Marie Jungmannová)

To je jak

(16) *Parece que estemos en el cine.* "To je jak bejt v kině. (Lucía Etxebarria – Beatriz a nebeská těl(es)a, přeložila Hana Kloubová)

8.3.1.2. Pareció que

Po analýze konstrukce *parece que* jsme provedli stejným způsobem analýzu také pro tvar *pareció que*, abychom se přesvědčili, zda bude tendence stejná také v minulém čase. Dotaz pro korpus měl obdobnou podobu jako u předchozí analýzy, tedy:

[!word="[Mm]e|[Tt]e|[Ll]e|[Nn]os|[Oo]s|[Ll]es|[Nn]o"][word="[Pp]areció"][word="que"]

Provedená analýza potvrdila, že tendence, je stejná jako u tvaru přítomného času. I v tomto případě převládlo užití indikativu nad subjunktivem. Můžeme si navíc všimnout výrazného nepoměru v počtu výskytů indikativu a subjunktivu, z celkového počtu 52 výskytů jich indikativ tvoří 46, zatímco subjunktiv pouze 6. Výsledek analýzy zachycuje následující tabulka:

	<i>Frekvence</i> <i>indikativu</i>	<i>Frekvence</i> <i>subjunktivu</i>	<i>Celkem</i>
Pareció que	46	6	52

Tabulka č. 16: frekvence indikativu a subjunktivu po *pareció que*

8.3.1.3. Záporný tvar – *no parece que*

Jako poslední jsme provedli analýzu pro záporný tvar *no parece que*. S ohledem na výše uvedené k problematice záporného tvaru slovesa *parecer* předpokládáme, že po *no parece que* bude převládat užití subjunktivu. Dotaz pro korpus měl obdobnou podobu jako v předchozích případech: [word="[Nn]o"][word="parece"][word="que"]

Hledaná konstrukce měla v rámci subkorpusu celkem 13 výskytů. Z nich se v jednom případě jednalo o větu tázací, ve které následovalo ve vedlejší větě sloveso v indikativu. Zbývajících 12 vět bylo oznamovacích a v nich naopak ve všech případech

následoval po *no parece que* subjunktiv. Výsledky provedené analýzy zobrazuje následující tabulka:

	<i>Frekvence indikativů</i>	<i>Frekvence subjunktivu</i>	<i>Celkem</i>
No parece que	1	12	13

Tabulka č. 17: frekvence indikativu a subjunktivu po *no parece que*

Je zajímavé, že ve zmíněné větě s indikativem, bylo *no parece que* přeloženo jako „nepřipadá vám?“. Opět se zde setkáváme s tím, že byla neosobní konstrukce přeložena konstrukcí osobní:

(17) *No parece que por debajo de esa ligera epidermis azulada y suave de alabastro circula un fluido de luz color de rosa ? ...* Nepřipadá vám , že pod tou tenkou namodralou a alabastrově jemnou pokožkou protéká jakási prosvítající narůžovělá barva ? ... (Gustavo Adolfo Béquér – Hora duchů, přeložil Vít Urban)

Ve zbývajících větách, těch se subjunktivem, se nejčastěji objevoval překlad „nezdát se, že“ a „nevypadat, že“.

České překlady zkoumané konstrukce a jejich frekvenci můžeme vidět v následující tabulce:

<i>Pořadí</i>	<i>Překlad indikativu</i>	<i>Překlad subjunktivu</i>	<i>Frekvence</i>
1.		Nevypadat, že	4
		Nezdát se, že	4
3.		Nevypadat	2
4.		Jeden by ani neřekl	1
		Zřejmě + sloveso v záporu	1
	Nepřipadat, že		1

Tabulka č. 18: české protějšky *no parece que* ve větách se subjunktivem a jejich frekvence

Níže můžeme vidět některé vybrané příklady:

(18) *Fushía, ayuda, no parece que fueras el padre.* *Fushío, pomáhej mi trochu, jeden by ani neřekl, že je to tvoje dítě.* (Mario Vargas Llosa – Zelený dům, přeložil Vladimír Medek)

(19) *No parece que necesiten desear lo que empieza (o continúa) más allá de su enorme esfera.* *Po tom, co začíná (nebo pokračuje) za jejich obrovitou koulí, nemají zřejmě proč toužit.* (Julio Cortázar – Nebe, peklo, ráj, přeložil Vladimír Medek)

(20) *Bueno, ahí abajo no parece que el tiempo tenga mayor importancia. "Nezdá se, že by tam dole měl čas nějaký větší význam.* (Julio Cortázar – Výherci, přeložila Blanka Stárková)

8.3.2. Pronominální varianta – *me parece que, te parece que, le parece que*

Po prozkoumání vět s neosobním tvarem *parece que* jsme provedli zvlášť analýzy pro tvary *me parece que, te parece que* a *le parece que*. U všech tří zmíněných tvarů měl opět zásadní převahu indikativ.

8.3.2.1. *Me parece que*

Ze tří výše zmiňovaných se s největší frekvencí objevoval tvar se zájmenem první osoby singuláru *me parece que*, který měl celkem 259 výskytů (po ručním odstranění šumů). Provedená analýza ukázala, že existuje velmi výrazný nepoměr v užití indikativu a subjunktivu po zkoumané konstrukci. Indikativ byl použit celkem 258x, zatímco subjunktiv se objevil pouze v jediném případě. Výsledky analýzy shrnuje následující tabulka:

	<i>Frekvence indikativu</i>	<i>Frekvence subjunktivu</i>	<i>Celkem</i>
<i>Me parece que</i>	258	1	259

Tabulka č. 19: *frekvence indikativu a subjunktivu po me parece que*

8.3.2.1.1. Český překlad *me parece que*

Ve větě se subjunktivem, která byla pouze jedna, bylo *me parece que* přeloženo jako „jako by“. Ve zbývajících případech, kde bylo ve vedlejší větě sloveso v indikativu, bylo sloveso přeloženo nejčastěji jako „zdát se, že“ a „myslet, že“, mezi dalšími častými překlady byly „mít pocit, že“, „připadat, že“ či „mít dojem, že“. České protějšky zkoumaného výrazu a jejich frekvenci můžeme vidět v následující tabulce:

<i>Pořadí</i>	<i>Český překlad</i>	<i>Frekvence</i>	<i>Pořadí</i>	<i>Český překlad</i>	<i>Frekvence</i>
1.	Zdát se, že	71	-	Mít za to, že	3
2.	Myslet, že	49	12.	Vypadat, že	2
3.	Mít pocit, že	31	-	Podle mého	2
4.	Připadat, že	26	-	Nejspíš	2
5.	Mít dojem, že	22	-	Podle mě	2
6.	Řekl(a) bych, že	14	-	Podle mého názoru	2

7.	Asi	5	-	Jako by	2
-	Nepřeloženo	5	-	Jinak vystavěná konstrukce	2
9.	Přijde mi, že	4	-	ostatní	11
10.	Tužit	3			

Tabulka č. 20: české protějšky me parece que ve větách s indikativem a jejich frekvence

Jak můžeme vidět ve výše uvedené tabulce, překladatelé použili k překladu konstrukce se slovesem *parecer* poměrně široké spektrum možných výrazů. Z nich se však pouze prvních šest vyskytuje s relativně vyšší frekvencí. Zbylé výrazy mají naopak frekvenci výskytu velmi nízkou. Pod označením „ostatní“ jsou překlady, které se vyskytly pouze jednou. Níže můžeme vidět některé příklady překladů:

Zdát se, že

(21) *-Te digo porque me parece que entró a verlo a Schneider. "Říkám ti to, protože se mi zdá, že tam šel za Schneiderem."* (Ernesto Sabato – Abaddón zhoubce, přeložila Anežka Charvátová)

Myslet, že

(22) *[...] Sergio García Fuentes, me parece que lo conoces, nos pusimos firmes y le dijimos que de allí no salía sola. [...] Sergio García Fuentes, myslím, že ho znáš, jsme se zašprajcovali a řekli, ne, sama nikam nepůjdeš.* (Roberto Bolaño – Divocí detektivové, přeložila Anežka Charvátová)

Mít pocit, že

(23) *No sé si Zirato llegó a sospechar de nuestros planes, pero me parece que Mario sospechó, tomó mi mano mientras mirábamos a Enrico firmar autógrafos, me oprimió esa mano y dijo que sabía que su patrón me tenía afecto. Nevím, jestli měl nějaké tušení o našich plánech Zirato, ale mám pocit, že Mario měl podezření, vzal mě za ruku, když jsme se dívali na Enrica, jak rozdává autogramy, pevně tu ruku stiskl a řekl, že ví, jak mě má jeho pán rád.* (Mayra Montero – Jako tvůj posel, přeložil Petr Zavadil)

Mít dojem

(24) *Domingo, me parece que el señorito se ha vuelto loco ... "Domingo, mám dojem, že se milostpán pomátl ...* (Miguel de Unamuno – Mlha, přeložila Alena Ondrušková)

Určitě

(25) *Estás blancocho, me parece que hace meses no te miras en un espejo, susurró. Jsi strašně bledý, určitě ses na sebe celé měsíce nepodíval do zrcadla, šeptala.* (Roberto Bolaño – Třetí říše, přeložila Anežka Charvátová)

V následující příkladu prostřednictvím překladu dochází k přemístění záporu v rámci souvětí. Zatímco ve španělském originále je řídicí sloveso v kladném tvaru a sloveso jím řízené má zápornku *no*, v českém překladu je tomu přesně naopak.

(26) [...] *y por tanto me parece que no es casualidad que la repita una y otra vez. [...] a tak mi nepřijde, že by to byla náhoda, když se mi pořád vrací.* (Lucía Etxebarria – Lásky, zvědavost, prozac a pochybnosti, přeložila Hana Kloubová)

8.3.2.2. Záporný tvar – *no me parece que*

Stejně jako u neosobního tvaru *parece que* jsme i v případě *me parece que* následně provedli analýzu také pro jeho záporný tvar *no me parece que*. Dotaz pro korpus měl podobu:

[word="[Nn]o"][word="me"] [word="parece"][word="que"]

Tato konstrukce měla na korpusu celkem 10 výskytů. Ve všech deseti případech tentokrát následovalo ve vedlejší větě sloveso v subjunktivu. Do češtiny byla tato konstrukce přeložena nejčastěji jako „nezdát se, že“. Překlady a jejich četnost můžeme vidět v následující tabulce:

Pořadí	Český překlad	Frekvence
1.	Nezdát se, že	6
2.	Nemyslet, že	1
-	Neřekla bych, že	1
-	Zřejmě + sloveso v záporu	1
-	Nepřipadat	1

Tabulka č. 21: české protějšky *no me parece que* a jejich frekvence

Níže uvádíme několik příkladů:

(27) *No me parece que un pasquín pueda tener razón, Señor. Nezdá se mi, že nějaký hanopis by mohl mít pravdu, pane.* (Augusto Roa Bastos – Já nejvyšší, přeložil Josef Forbelský)

(28) *No me parece que la luciérnaga extraiga mayor suficiencia del hecho incontrovertible de que es una de las maravillas más fenomenales de este circo, [...]. Světluška zřejmě není pyšná na nespornou skutečnost, že patří k nejpozoruhodnějším divům tohoto cirkusu; [...].* (Julio Cortázar – Nebe, peklo, ráj, přeložil Vladimír Medek)

8.3.2.3. *Te parece que a le parece que*

Následně jsme provedli analýzy také pro tvary *te parece que* a *le parece que*, abychom viděli, jaká bude tendence v případě druhé a třetí osoby singuláru, a zda se bude lišit od osoby první. V případě tvaru *te parece que* měl dotaz pro korpus podobu: [!word="[Nn]o"][word="te"][word="parece"][word="que"], obdobnou podobu měl dotaz také pro *le parece que* pouze s obměnou osobního zájmena. Výsledek jsme rozdělili podle toho, zda se jednalo o kladnou oznamovací větu nebo otázku. Tvar *te parece que* měl celkem 9 výskytů v kladné oznamovací větě a 11 ve větě tázací. V případě oznamovací věty po zkoumané konstrukci následoval ve všech devíti případech indikativ, v případě otázky potom v deseti případech indikativ a pouze v jediném subjunktiv. V případě tvaru pro třetí osobu *le parece que* byla tendence stejná. V kladné oznamovací větě mělo *le parece que* 20 výskytů (18x *le parece a él/ella*, 2x *le parece a usted*) a ve všech případech následoval po tomto tvaru ve vedlejší větě indikativ. Ve větě tázací se *le parece que* objevilo celkem 8x, 6x s indikativem ve vedlejší větě a pouze 2x se subjunktivem. To by potvrdovalo, že užití subjunktivu v tomto kontextu má skutečně poměrně úzké možnosti (*parecer* ve významu „*parecer bien*“ obracíme-li se otázkou na druhou osobu), jak uvádí Porto Dapena. Tak nízká frekvence subjunktivu je však přesto trochu překvapivá. Výsledky analýzy můžeme vidět v následující tabulce:

Slovní tvar	Frekvence indikativu	Frekvence subjunktivu
Te parece que (ve větě oznamovací)	9	0
Te parece que (v otázce)	10	1
Le parece (ve větě oznamovací)	20	0
Le parece (v otázce)	6	2

Tabulka č. 22: frekvence indikativu a subjunktivu po tvarech *te parece que* a *le parece que*

U obou tvarů – *te parece que* i *le parece que* bylo v případě indikativu ve vedlejší větě nejčastějším překladem „myslet (si), že“ v otázce a „zdát se, že“ ve větě oznamovací. Další překlady se objevily jen s nízkou frekvencí. Subjunktiv následoval po *te parece que*

pouze v jediném případě a *parecer* zde bylo přeloženo jako „myslet, že“, po *le parece que* následoval subjunktiv ve dvou případech a v obou byla celá věta přeložena pomocí odlišně vystavěné konstrukce. Překlady a jejich četnost můžeme vidět v následujících tabulkách:

Pořadí	<i>Te parece que</i>		Pořadí	<i>Le parece que</i>	
	Překlad	Četnost		Překlad	Četnost
1.	Zdát se, že	3	1.	Zdát se, že	12
2.	Nepřeloženo	2	2.	Připadat, že	2
3.	Myslet, že	1	-	Podle vás/ní	2
-	Přijít, že	1	4.	Zdát se, jakoby	1
-	Připadat, že	1	-	Mít pocit, že	1
-	Připadat	1	-	Zdát se	1
			-	Obávat se, že	1

Tabulka č. 23: překlad *te parece* a *le parece* v kladných oznamovacích větách s indikativem ve větě vedlejší

Pořadí	<i>Te parece que</i>		Pořadí	<i>Le parece que</i>	
	Překlad	Četnost		Překlad	Četnost
1.	Myslet (si), že	7	1.	Myslet, že	3
2.	Zdát se (ti), že	1	2.	Podle vás	1
-	Nepřipadat, že	1	-	Zdát se (vám), že	1
-	Jinak vystavěná konstrukce	1	-	Domnívat se (vy), že	1

Tabulka č. 24: překlad *te parece* a *le parece* v kladných větách tázacích s indikativem ve větě vedlejší

<i>Te parece que</i>		<i>Le parece que</i>	
Překlad	Četnost	Překlad	Četnost
Myslet, že	1	Jinak vystavěná konstrukce	2

Tabulka č. 25: překlad *te parece* a *le parece* v kladných tázacích větách se subjunktivem ve větě vedlejší

8.3.2.4. Záporné tvary – *no te parece que* a *no le parece que*

Naposledy jsme provedli analýzu ještě pro záporné tvary *no te parece* a *no le parece*. Konstrukce *no te parece que* měla na korpusu celkem 15 výskytů. Ve všech případech se jednalo o větu tázací a po *no te parece que* následovalo vždy sloveso v indikativu. *No le parece que* mělo pouhé dva výskyty. V obou případech se rovněž jednalo o větu tázací a po slovese *parecer* následoval indikativ.

8.4. Shrnutí *parecer*

Provedená korpusová analýza ukázala, že po neosobním výrazu *parece que* převažuje užití indikativu před subjunktivem, a tato tendence je stejná také u tvaru minulého času - *pareció que*. Rozdíl v četnosti obou modů je poměrně vysoký, po *parece que* se indikativ objevil přibližně 4x častěji než subjunktiv, u *pareció que* je tento rozdíl ještě výraznější. Na základě získaných dat lze zároveň konstatovat, že na český překlad slovesa *parecer* a spojky *que* nemá zvolený slovesný způsob nijak výrazný vliv. V obou případech volí překladatelé přibližně stejné české protějšky zkoumaného slovesa, rozdíl je pouze v četnosti, s jakou se objevují. Slovesa „vypadat“ a „zdát se“ se však v obou případech objevují mezi prvními čtyřmi nejčastějšími překlady. Pokud je však před slovesem *parecer* záporná částice *no*, tento faktor zásadně ovlivňuje volbu užitého slovesného způsobu a tendence je v tomto případě zcela opačná. V záporných oznamovacích větách se naopak ve všech případech s výjimkou jediného objevoval po *no parece que* subjunktiv. U varianty s osobním zájmenem – *me parece, te parece, le parece* – výrazně převažuje užití indikativu, stejně jako v případě neosobní konstrukce. Po *no me parece que* naopak následovalo vždy sloveso v subjunktivu. Po tvarech *no te parece que* a *no le parece que*, které se nacházely vždy v tázací větě, však naopak následovalo ve všech případech sloveso v indikativu.

9. Závěr

Tato závěrečná kapitola je věnována shrnutí všech předcházejících kapitol, především poznatků získaných z provedených korpusových analýz. U slovesa *insistir* jsme si uvedli, že je možné ho definovat jako *verbo de comunicaci3n* (sloveso komunikace), kdy se jedná o afirmaci a sloveso se pojí s indikativem, ale zároveň také jako *verbo de voluntad* (sloveso vůle), kdy vyjadřuje žádost a pojí se naopak se subjunktivem. Zjistili jsme, že toto sloveso se vyskytuje ve dvou podobách, a to s předložkou *en* nebo bez ní (*insistir* nebo *insistir en*). Varianta *insistir en* se na korpusu vyskytovala výrazně častěji než varianta bez předložky. Je zajímavé, že u *insistir* převažovalo použití indikativu v diktu, zatímco u *insistir en* byl převažujícím modem naopak subjunktiv (přestože v tomto případě se nejednalo o rozdíl nijak výrazný). Co se týká českého překladu slovesa, korpusová data ukázala, že (ne)přítomnost předložky nemá na překlad v podstatě žádný vliv. V obou případech se ve spojení se subjunktivem objevil nejčastěji překlad „naléhat“, „trvat na“ a spojka *que* byla přeložena jako „aby“. V kombinaci s indikativem bylo *insistir (en)* přeloženo nejčastěji jako „tvrdit“, „trvat na“, „naléhat“, „opakovat“ či „zdůrazňovat“, českým protějškem *que* byla spojka „že“. Z toho vyplývá, že důležitý je právě překlad zmíněného *que* jako „že“ nebo „aby“ (případně „at“), na základě čehož nabývá v češtině sloveso jednoho nebo druhého významu. Z hlediska modálního významu mluvíme u *insistir (en)* o opozici MVR a MVV.

Sloveso *decir*, stejně jako *insistir*, může být slovesem sdělení, kdy pouze o něčem informuje, jeho MV je reálný, a v diktu by měl tudíž následovat indikativ. Může být také slovesem vyjadřujícím vůli, kdy má MV volní a následuje po něm ve vedlejší větě subjunktiv. Jak ukázala korpusová analýza, po *decir* výrazně převažovala četnost indikativu nad subjunktivem (rozdíl byl 365 k 29). Ukazuje to na převládající používání slovesa jako slovesa sdělení. Podíváme-li se na tabulku ukazující frekvenci jednotlivých tvarů (viz Tabulka č.3), pravděpodobně si hned všimneme, že u *decir* + indikativ byl převládajícím tvarem tvar *dijo*, který měl 115 výskytů (po něm následující tvar *dije* měl už jen 27 výskytů). To asi není nijak překvapujícím zjištěním, přesto považujeme za vhodné na tuto skutečnost upozornit. U porovnávání českého překladu slovesa v kombinaci s indikativem a subjunktivem jsme se stejně jako u *insistir (en)* setkali s tím, že hlavní rozdíl byl v překladu *que*. Se subjunktivem bylo sloveso *decir* překládáno nejčastěji jako „řict (řikat), aby“ a „řict (řikat), at“. Ve spojení s indikativem výrazně převládal překlad slovesa jako „řict (řikat), že“, dalšími překlady (již méně četnými) byly „tvrdit, že“,

„prohlásit, že“ či výraz „prý“, případně v české větě žádný protějšek španělského *decir* nebyl. Můžeme tedy uvažovat o tom, že *decir* je používáno převážně jako sloveso s MV reálným, méně často potom jako sloveso s MV volním. V případě slovesa *decir* v záporu je situace jiná. Sloveso je zde používáno jako sloveso komunikace (nikoliv sdělované vůle). Změna (či posun) významu se v tomto případě týká obsahu věty vedlejší, nikoliv samotného *decir*. Podle očekávání převažovalo u *no decir* použití subjunktivu. Nejčastějším českým překladem slovesa *decir* v záporu bylo „neříct (neříkat), že“, dále potom „netvrdit, že“. K výrazné změně modálního významu zde nedochází.

Sloveso *temer(se)* se může pojít s indikativem, kdy má význam „pensar“, „creer“, „suponer“ či „sospechar“ (myslet si, předpokládat, domnívat se, mít podezření), i se subjunktivem, kdy má význam „tener miedo“ (mít strach, bát se). V prvním případě mluvíme o MV potenciálním, ve druhém o MV hodnotícím. Hranice mezi těmito dvěma MV však může být někdy poměrně sporná (viz Kratochvílová: 2014). Jak naznačovala RAE (2009, s. 1896-97), u varianty se zvratným zájmenem byla skutečně vyšší frekvence výskytů s indikativem. Korpusová data navíc ukázala, že *temerse* se ve spojení s indikativem na korpusu objevuje výhradně v 1. osobě singuláru, zatímco se subjunktivem i v dalších osobách. Naopak po *temer* bez zvratného zájmena následoval výrazně častěji subjunktiv. Na základě získaných korpusových dat lze tedy usoudit, že nepronominální *temer* se používá převážně se subjunktivem, k vyjádření skutečných obav či strachu, jako sloveso s MV hodnotícím, zatímco pronominální *temerse* častěji s indikativem, k vyjádření určitého negativního podezření či tušení, a jeho MV by měl být potenciální. Zajímavé však je, že zmíněné sloveso v sobě zároveň nese negativní hodnocení potenciální skutečnosti, která je vyjádřena větou vedlejší. Myslíme si proto, že v tomto případě do MVP zasahuje zčásti i MVH. Sém „potenciálnost“ je zde však nepochybně silnější. Asi nejzajímavějším poznatkem je však to, že v případě obou slovesných způsobů, indikativu i subjunktivu, bylo sloveso překládáno do češtiny v podstatě stejně. Modus ve větě vedlejší tedy zřejmě nemá na český překlad nijak zásadní vliv. V případě obou modů ve vedlejší větě byly třemi nejčastějšími překlady u *temer* „obávat se, že“, „bát se, že“ a „mít strach, že“. Liší se pouze frekvence těchto překladů. U *temer* + indikativ bylo pořadí z hlediska četnosti toto: „obávat se“, „bát se“, „mít strach“, u *temer* + subjunktiv potom: „bát se“, „obávat se“, „mít strach“ (Zde je však rozdíl v četnosti mezi překlady „bát se“ a „obávat se“ minimální). Sloveso *temerse* bylo jak v případě indikativu, tak v případě subjunktivu v diktu přeloženo nejčastěji jako „obávat se, že“, druhé v pořadí bylo „bát se, že“. U *temerse* + indikativ bylo

navíc téměř výhradním překladem „obávat se, že“, jelikož další překlad v pořadí – „bát se, že“ – se objevil pouze jednou.

Sloveso *sentir* ve spojení s indikativem je klasifikováno jako sloveso smyslového vnímání (cítit) s MV reálným. V kombinaci se subjunktivem se jedná o sloveso vyjadřující pocity (litovat) s MV hodnotícím. Poměrně překvapivý je značný nepoměr mezi frekvencí *sentir* s indikativem a subjunktivem, který ukázala korpusová analýza. S indikativem mělo sloveso 1136 výskytů, zatímco se subjunktivem pouze 15. Co se týká českého překladu, *sentir* + subjunktiv bylo překládáno nejčastěji jako „být líto, že“, „mrzet, že“ a „litovat, že“. U *sentir* + indikativ jsme se naopak setkali s velmi rozmanitým spektrem překladů. Nejčastějšími z nich byly „cítit, že“ a „cítit, jak“, „mít pocit, že“, „ucítit, že“ a „ucítit, jak“ a další varianty slovesa *cítit*, dále např. jako „uvědomit si“, „tušit“, „slyšet“, „uslyšet“ a „zaslechnout“, „mít dojem“, „vidět“, „všimnout si“, „poznat“, či „zjistit“. Trochu překvapivé jsou překlady jako „vědět“ nebo „myslet“, které se také objevily.

V kapitole věnované slovesu *esperar* jsme mluvili o tom, že toto sloveso může mít dva různé významy v závislosti na tom, zda po něm následuje v diktu indikativ nebo subjunktiv. Zmiňovali jsme také, že *esperar* + indikativ a *esperar* + subjunktiv někdy bývá přirovnáváno k francouzskému *attendre* a *espérer* a anglickému *wait* a *hope* (v češtině by se jednalo o dvojici *čekat* a *doufat*). To se však jeví jako problematické, protože španělské *esperar* této koncepci často neodpovídá. Z hlediska modálních významů by se mělo jednat protiklad MV reálný / MV potenciální (indikativ) a MV hodnotící (subjunktiv). Provedená korpusová analýza ukázala, že se *esperar* vyskytuje téměř výhradně se subjunktivem a jen velmi málo s indikativem. Korpusová data tak potvrzují, že se sloveso skutečně používá velmi často se subjunktivem i v případech, kdy jeho význam odpovídá anglickému *wait* nebo francouzskému *attendre*. Ve větách s indikativem bylo *esperar* přeloženo jako „doufat“, „očekávat“ a za pomoci jinak vystavěné konstrukce. Je tedy vidět, že čeština chápe toto sloveso podobně jako španělština. I v češtině můžeme použít sloveso *doufat* také ve smyslu „předpokládat“ či „očekávat“. Tomu odpovídá i překlad zkoumaných vět. Ve spojení se subjunktivem bylo *esperar* nejčastěji přeloženo jako „čekat“ a „doufat“, dále např. jako „počkat“, „očekávat“, „vyčkat“, několikrát dokonce i jako „myslet“ či „věřit“. To rovněž ukazuje na skutečnost, že ve španělštině není spojení *esperar* + subjunktiv vázáno pouze na význam „doufat“.

U slovesa *hacer* jsme uvedli, že ve spojení s indikativem má význam „fingit“ (předstírat), zatímco se subjunktivem „obligar“ či „lograr“ (nutit / donutit, dosáhnout něčeho). Jedná se tedy o dva odlišné významy tohoto slovesa. I modální významy jsou

jiné. V prvním případě se jedná o sloveso s MV reálným, ve druhé o sloveso s MV volním. Korpusová analýza ukázala, že se *hacer* vyskytuje daleko častěji se subjunktivem (téměř výhradně) než s indikativem. Ve spojení s indikativem bylo *hacer* přeloženo nejčastěji jako „dělat, že“, uvědomujeme si však, že při tak malém počtu výskytů může být termín „nejčastěji“ poněkud zavádějící. V konstrukcích se subjunktivem jsme se naopak setkali s poměrně velkým množstvím různých, nejčastěji: „způsobit (způsobovat)“, „přimět“, „zařídít“, „nechat si něco udělat“ nebo „dát si něco udělat“, „působit“, „být příčinou“, „postarat se“, „vyvolávat (vyvolat)“, „přispívat k“, „rozkázat“, „nutit“, „přinutit“ a další. Narazili jsme však na to, že jednoznačně nejčastěji byla věta přeložena stylisticky rozdílnou konstrukcí, ve které sloveso *hacer* jako takové nebylo.

Poslední kapitola je věnována slovesu *parecer*. Jak jsme uvedli, toto sloveso má s indikativem význam „zdát se“, „připadat“, zatímco se subjunktivem „připadat dobré“, „považovat za dobré“, s tím, že v druhém ze zmíněných významů se sloveso používá pouze v otázce směřované k druhé osobě a zároveň děj vyjádřený větou vedlejší se vztahuje k budoucnosti. V ostatních případech by muselo být k *parecer* připojeno příslovce *bien* (Porto Dapena: 1991, s. 131). V kombinaci s osobním zájmenem třetího pádu se podle RAE v současné španělštině sloveso *parecer* používá výhradně s indikativem (RAE: 2009, s. 1900). My jsme při korpusové analýze zkoumali nejprve neosobní tvar slovesa *parecer* ve 3. os. sg. v přítomném a jednoduchém minulém čase (*parece* a *pareció*), dále tvary se zájmeny předmětu nepřímého v přítomném čase (*me parece*, *te parece*, *le parece*) a nakonec záporný tvar *no parece* a tvary s osobním zájmenem v záporu *no me parece*, *no te parece* a *no le parece*. U tvaru *parece que* převažovalo užití indikativu, který měl přibližně 4x více výskytů než subjunktiv. V obou případech, jak ve větách s indikativem, tak ve větách se subjunktivem, se objevovalo poměrně velké množství různých překladů. V případě indikativu ve větě vedlejší bylo *parece que* překládáno nejčastěji jako „zdát se, že“, „vypadat, že“, „prý“ a „zřejmě“, v konstrukcích se subjunktivem byly nejčastější překlady „jako by“, „vypadat, jako by“, „jako kdyby“, „zdát se, že“. Všimli jsme si, že ve větách se subjunktivem se objevují dost podobné a často shodné překlady slovesa *parecer* jako ve větách s indikativem, pouze s jinou frekvencí. U tvaru minulého času *pareció que* byla tendence stejná. I zde převažoval výskyt indikativu nad subjunktivem, rozdíl v četnosti obou modů zde byl dokonce ještě větší (46 k 6). U tvaru se zápornou částicí *no* podle předpokladu naopak převládalo užití subjunktivu. Indikativ se ve vedlejší větě objevil pouze jednou. Ten byl přeložen jako „nepřipadat, že“. Ve větách se subjunktivem byly pak nejčastějšími českými protějšky „nevypadat, že“ a „nezdát se, že“. U tvarů

s osobním zájmenem v kladném tvaru *me parece, te parece, le parece* velmi převažovalo užití indikativu ve větě oznamovací i v otázce (v případech 2. a 3. osoby). Co se týká českého překladu, spojení *me parece que* bylo přeloženo nejčastěji jako „zdát se, že“, „myslet, že“, „mít pocit, že“, „připadat, že“, a „mít dojem, že“. Zajímavé jsou též překlady typu „asi“ a „nejspíš“, které sice nefigurovaly mezi nejčastějšími, jsou však alternativou k překladům prostřednictvím slovesa, a ukazují, že čeština kromě sloves disponuje i dalšími prostředky, kterými lze úsporně vyjádřit význam zkoumané konstrukce se slovesem *parecer*. V případě záporné konstrukce *no me parece que*, podle očekávání, naopak následoval ve všech případech subjunktiv. Překládáno bylo sloveso téměř totožnými výrazy, pouze v záporném tvaru, tedy „nezdát se, že“, „nemyslet, že“, „neřekla bych, že“... Konstrukce *te parece que* a *le parece que* se na korpusu objevovala jako součást kladné oznamovací věty nebo v otázce. V případě kladné věty oznamovací následoval u obou tvarů ve všech případech indikativ. V otázce potom u obou tvarů ve většině případů následoval rovněž indikativ, subjunktiv se objevil pouze v jediném případě s *te parece* a ve dvou případech s *le parece*. Oba tvary (*te parece que* i *le parece que*) byly v případě indikativu ve vedlejší větě nejčastěji přeloženy jako „myslet (si), že“ v otázce a „zdát se, že“ ve větě oznamovací. Další tvary se objevily jen s nízkou frekvencí. Po *te parece que* následoval subjunktiv pouze v jediném případě a *parecer* zde bylo přeloženo jako „myslet, že“, po *le parece que* následoval subjunktiv ve dvou případech a v obou byla celá věta přeložena pomocí odlišně vystavěné konstrukce. Tato spojení se na korpusu objevila i v záporu – *no te parece que* a *no le parece que*. V případě obou konstrukcí se vždy jednalo o větu tázací a v diktu následovalo vždy sloveso v indikativu. Na základě údajů, které nám poskytují korpusová data, můžeme tedy říci, že po *parecer* v nepronominální variantě v kladném způsobu převažuje užití indikativu, zatímco v záporu je tendence zcela opačná. U pronominální varianty se zájmeny *me, te* a *le* v kladném způsobu rovněž převažuje tendence užití indikativu, stejně jako v případě neosobní konstrukce. Po *no me parece que* naopak následoval vždy subjunktiv, v případě *no te parece que* a *no le parece que*, které však byly vždy součástí věty tázací, naopak následovalo ve všech případech sloveso v indikativu.

Jedním z hlavních cílů této práce bylo analyzovat vybraná slovesa, po kterých je možná alternace indikativu i subjunktivu, a zjistit, jaká je u nich tendence v užití obou modů. Po provedení analýzy u všech výše zmíněných sloves můžeme konstatovat, že u většiny sloves nápadně převažoval jeden z těchto slovesných způsobů. U některých sloves byl tento rozdíl skutečně hodně výrazný, u některých ne tolik. V případě sloves *insistir* a *decir* převažoval indikativ (14 a 365) nad subjunktivem (4 a 29), je tedy používáno častěji

jako sloveso vyjadřující MVR. Je zajímavé, že u slovesa *insistir en* byla tendence opačná. Zde převažoval subjunktiv (75) nad indikativem (62), tudíž převládá užití s MVV nad MVR. *Insistir en* je také jediným ze zkoumaných sloves, u kterého naopak nebyl příliš velký rozdíl v četnosti indikativu a subjunktivu. U sloves *temer* a *temerse* uvažujeme o opozici mezi MVP a MVH. V případě *temer* poměrně výrazně převažoval subjunktiv (310) nad indikativem (24), z toho vyplývá, že se častěji používá jako sloveso s MVH. V případě *temerse* tomu bylo přesně naopak. Zde převažoval indikativ (65) nad subjunktivem (27). *Temerse* je tedy používáno častěji jako sloveso s MVP. Můžeme také vidět, že u *temerse* je rozdíl ve četnosti obou modů podstatně menší než u *temer*. U sloves *sentir*, *esperar* a *hacer* je naopak tento rozdíl nejvýraznější. V případě *sentir* jsme zjistili opravdu velkou převahu indikativu (1136) a MVR nad subjunktivem (15) a MVH. Tak velký rozdíl nás velmi překvapil. Jedním z možných vysvětlení by podle nás mohlo být to, že *sentir* může mít poměrně hodně významů¹, z nichž velká část odpovídá slovesu smyslového vnímání s MVR, které se pojí s indikativem. U slovesa *esperar* jsme se setkali naopak s výraznou převahou subjunktivu (665) nad indikativem (5), a teoreticky tedy jeho převládající užití v konstrukcích MVH nad těmi s MVR / MVP. U tohoto slovesa je však podle nás určení jeho modálního významu do jisté míry sporné (viz kapitola *esperar* v této práci). U slovesa *hacer* byl také velký rozdíl v četnosti indikativu a subjunktivu. Stejně jako v případě *esperar* zde subjunktiv (289) značně převažoval nad indikativem (6). Můžeme tedy uvažovat o převaze použití slovesa *hacer* s MVV nad použitím s MVR. U slovesa *parecer* jsme se setkali s převahou indikativu jak v pronominální, tak v nepronominální variantě. Naopak tomu bylo pouze v případě záporných tvarů v oznamovací větě, které se logicky téměř ve všech případech pojily se subjunktivem. Můžeme tedy shrnout, že indikativ v diktu výrazněji převažoval u sloves *insistir*, *decir*, *temerse*, *sentir* a *parecer*, naopak subjunktiv byl většinovým modem u sloves *temer*, *esperar* a *hacer*. Sloveso *insistir en* hodnotíme jako sloveso, u kterého (jako jediného ze zkoumaných sloves) nebyl rozdíl ve frekvenci jednoho nebo druhého slovesného způsobu nijak výrazný, přestože subjunktiv zde lehce převažoval.

Dalším z cílů práce bylo zjistit, jakým způsobem se modální alternace ve španělské větě odráží v českém překladu. Z provedených analýz vyplývá, že u sloves *insistir (en)* a *decir* se tato alternace projevila především na překladu spojky *que*, který byl nejčastěji „že“ nebo „aby“ / „ať“, v závislosti na modálním významu slovesa *insistir (en)*. Překlad

¹ RAE: Diccionario de la lengua española [online]. [cit. 23.4.2016]. Dostupné z: <http://dle.rae.es/?id=XbV5cZG|XbVfLnt>

samotného slovesa modus ve větě vedlejší příliš neovlivňuje. Ani u sloves *temer* a *temerse* podle nás modus věty vedlejší nijak zásadně neovlivňuje překlad sloves do češtiny. V případě indikativu i subjunktivu překladatelé použili přibližně tytéž české protějšky, trochu odlišná je pouze četnost jejich použití. V případě indikativu převažuje „obávat se, že“, u subjunktivu je to „bát se, že“ / „bát se, aby ne-“. V případě slovesa *esperar* se nejčastěji objevuje překlad „doufat, že“ v případě indikativu i subjunktivu. Zde je však srovnání poněkud problematické, jelikož s indikativem mělo toto sloveso velmi málo výskytů (5), se subjunktivem naopak poměrně mnoho. Ve španělštině se navíc *esperar* pojí se subjunktivem jak ve významu „doufat“, tak ve smyslu „čekat“ (časově). Vzhledem k tomu bychom mohli mluvit spíše o tom, jak se do českého překladu promítají tyto dva významy. U *esperar* ve smyslu anglického *wait* v češtině logicky nemůžeme uvažovat o překladu „doufat“, v případě *esperar* ve významu anglického *hope* si zase stěží dokážeme představit překlad „počkat“. Naopak české sloveso „čekat“ (příp. také „očekávat“) může být ekvivalentem španělského *esperar* v obou výše uvedených významech, jelikož i v češtině může mít „čekat“ význam jak časový, tak „předpokládat“ + „doufat“. Rovněž u slovesa *parecer* se to, zda po něm následuje indikativ nebo subjunktiv, nakonec téměř neodrazilo v jeho českém překladu. V obou případech se objevovaly přibližně stejné překlady. Slovesa *hacer* a *sentir* jsou naopak jedinými ze zkoumaných sloves, u kterých modus věty vedlejší skutečně ovlivnil jejich překlad do češtiny. V případě *hacer* jsme se setkali se skutečně zcela odlišnými překlady, které odrážejí dva rozdílné významy *hacer* s indikativem a se subjunktivem. Zatímco s indikativem bylo dominantním překladem „dělat, že“, u subjunktivu se objevilo široké spektrum nejrůznějších překladů (odlišných od „dělat“) včetně odlišně vystavěných konstrukcí. Stejně tak u slovesa *sentir* můžeme vidět zcela odlišné překlady v případě každého ze slovesných modů. Zatímco se subjunktivem se nejčastěji objevují překlady „mrzet“, „lítovat“ či „být líto“, v případě indikativu to jsou slovesa, která různými způsoby vyjadřují smyslové vnímání – „cítit“, „mít pocit“, „slyšet“, „vidět“, „zaznamenat“ apod.

Otázku českého překladu můžeme tedy shrnout tak, že přítomnost indikativu nebo subjunktivu v diktu zásadněji ovlivňuje překlad sloves *hacer* a *sentir*, u sloves *decir* a *insistir* (*en*) má tento faktor vliv na překlad spojky *que*, který je důležitý, protože právě od něj se odvíjí význam věty. Příklad *esperar* podle nás také do určité míry vychází z toho, jaký modus po něm následuje, u tohoto slovesa však tento faktor není tak silný jako u *hacer* či *sentir*. Výskytů s indikativem jsme však bohužel měli k dispozici daleko méně, než by v tomto případě bylo zapotřebí pro účinné porovnání. U sloves *temer*, *temerse* a

parecer se naopak modus věty vedlejší nijak výrazně neodráží v překladu samotného slovesa ani v překladu spojky.

Resumé

Tato práce je věnovaná jednomu z témat náležejících do oblasti modality. Zabýváme se v ní vybranými španělskými slovesy, po kterých může ve větě vedlejší následovat sloveso v indikativu i v subjunktivu, a na základě zvoleného modu se mění jejich význam. Předmětem našeho zkoumání jsou slovesa *insistir (en)*, *decir*, *temer* a *temerse*, *sentir*, *esperar*, *hacer* a *parecer*. Cílem práce je zjistit, jaké jsou tendence v používání těchto sloves s jedním a druhým slovesným způsobem a jaký vliv má tento faktor na český překlad. V práci se rovněž zabýváme tématem modálních významů. Všímáme si především toho, jak se mění MV slovesa podle toho, jestli se pojí s indikativem nebo subjunktivem. Práce se skládá z úvodní kapitoly, sedmi kapitol věnovaných jednotlivým slovesům a závěru, který shrnuje poznatky získané předchozím zkoumáním. V každé z kapitol pojednávajících o jednotlivých slovesech nejprve uvádíme charakteristiku daného slovesa s indikativem a subjunktivem, kterou doplňujeme korpusovou analýzou slovesa provedenou na paralelním jazykovém korpusu *InterCorp*. Následuje analýzou českého překladu doplněná příklady z beletrie. Všechny tyto příklady pocházejí rovněž z *InterCorpu*.

První kapitola je úvodem celé práce. Obsahuje obecnou charakteristiku zkoumaných sloves, úvod do problematiky modální alternace, dále zde mluvíme o modalitě a modálních významech a popisujeme zde práci s jazykovým korpusem.

Ve druhé kapitole se věnujeme slovesu *insistir (en)*, které může být slovesem sdělení (s indikativem) nebo slovesem vůle (s subjunktivem). Korpusovou analýzu jsme provedli zvlášť pro variantu s předložkou *en* a pro variantu bez předložky. Ukázalo se, že *insistir en* se vyskytuje výrazně častěji než *insistir*. První z variant měla více výskytů se subjunktivem, zatímco druhá se častěji pojila s indikativem. V českém překladu slovesa se (ne)přítomnost předložky *en* nijak neprojevila. Modus věty vedlejší zásadním způsobem ovlivňuje překlad spojky *que*, na překlad samotného *insistir* naopak nijak výrazný vliv nemá.

Ve třetí kapitole analyzujeme sloveso *decir*, které stejně jako *insistir* můžeme charakterizovat dvojím způsobem – jako sloveso sdělení (*decir* + indikativ) nebo jako sloveso vůle (*decir* + subjunktiv). Na rozdíl od *insistir en* se však *decir* pojilo výrazně častěji s indikativem než se subjunktivem. U českého překladu *decir* byla naopak tendence stejná jako u *insistir (en)*. I zde ovlivňuje modus věty vedlejší především překlad *que*. V druhé části této kapitoly se věnujeme slovesu *decir* v záporu, kde byla situace odlišná.

Decir zde v případě obou modů vystupuje jako sloveso sdělení a případná změna či posun významu se zde týká obsahu věty vedlejší. Podle očekávání se *decir* v záporu pojilo převážně se subjunktivem, na rozdíl od kladných tvarů.

Čtvrtá kapitola je věnovaná slovesům *temer* a *temerse*, která ve spojení s indikativem vyjadřují potenciálnost („domnívat se, „mít podezření“ apod.), zatímco se subjunktivem vyjadřují hodnocení a znamenají „mít strach“. Na základě korpusové analýzy jsme došli k závěru, že pronominální varianta *temerse* je používána častěji v kombinaci s indikativem, zatímco nepronominální varianta *temer* se častěji pojí se subjunktivem. Zajímavým poznatkem je skutečnost, že jak s indikativem, tak se subjunktivem byla slovesa překládána v podstatě stejnými českými protějšky.

V páté kapitole zkoumáme sloveso *sentir*, které v kombinaci s indikativem funguje jako sloveso smyslového vnímání, zatímco se subjunktivem vyjadřuje pocity. V českém překladu se modus použitý ve větě vedlejší projevil odpovídajícím způsobem. U tohoto slovesa nás překvapil především velký nepoměr výskytu s indikativem a subjunktivem, který ukazuje na převážné užívání slovesa jako slovesa smyslového vnímání. Pozoruhodné je také široké spektrum českých překladů *sentir* + indikativ.

V šesté kapitole se věnujeme slovesu *esperar*. Konstatujeme zde, že přirovnání *esperar* + indikativ k angl. *wait* a fr. *attendre* a *esperar* + subjunktiv k angl. *hope* a fr. *espérer* se vzhledem ke způsobu, jakým je sloveso *esperar* ve španělštině využíváno, jeví jako nevyhovující, což potvrzuje i korpusová analýza. Ta ukázala, že *esperar* je používáno převážně se subjunktivem, a nabývá dvou různých významů – „čekat“ a „doufat“ – v rámci užití s tímto slovesným způsobem. Proto je podle nás na místě uvažovat spíš o tom, jak se do českého překladu promítají tyto dva významy, které má *esperar* se subjunktivem, než opozice indikativ / subjunktiv, jako u ostatních zkoumaných sloves.

Sedmá kapitola je věnovaná slovesu *hacer*, které ve spojení s indikativem znamená „předstírat“, zatímco se subjunktivem vyjadřuje vůli a znamená „(do)nutit“ či „dosáhnout něčeho“. Na základě korpusových dat docházíme k závěru, že se sloveso používá téměř výhradně se subjunktivem ve druhém z výše jmenovaných významů. Rovněž český překlad odpovídá této opozici. Zjistili jsme také, že spojení *hacer* + subjunktiv je nejčastěji překládáno odlišně vystavěnou konstrukcí.

V osmé kapitole se zabýváme slovesem *parecer*. U tohoto slovesa zkoumáme jak jeho pronominální, tak nepronominální variantu, v kladném tvaru i v záporu. Došli jsme k závěru, že kladné tvary slovesa se pojí častěji s indikativem jak v pronominální, tak v nepronominální variantě. V případě tvarů záporných v nepronominální variantě a variantě

pronominální se zájmenem *me* převažovalo použití subjunktivu. Naopak, u tvarů se zájmeny *te* a *le* převažovalo i v záporu použití indikativu. Při analýze českého překladu jsme dospěli k závěru, že modus použitý ve větě vedlejší pravděpodobně nijak zásadně neovlivňuje překlad slovesa ani spojky *que* do češtiny.

Devátá kapitola obsahuje shrnutí celé práce a prezentuje závěry, ke kterým jsme došli. Hlavním cílem práce bylo zjistit, s jakým ze dvou modů se zkoumaná slovesa používají častěji, zda je výrazný rozdíl ve frekvenci s indikativem a subjunktivem a jakým způsobem se opozice indikativ / subjunktiv projevuje v českém překladu. Tendence nebyla u všech sloves stejná. Indikativ výrazněji převažoval u sloves *insistir*, *decir*, *temerse*, *sentir* a *parecer*, zatímco u sloves *temer*, *esperar* a *hacer* byl převládajícím modem subjunktiv. Naopak u slovesa *insistir en* nebyl rozdíl ve frekvenci jednoho nebo druhého slovesného způsobu nijak výrazný, přestože subjunktiv zde lehce převažoval. Dále můžeme říci, že modus v diktu výrazněji ovlivňuje překlad *hacer* a *sentir*, zatímco u *decir* a *insistir (en)* tento faktor ovlivňuje především překlad spojky *que*. Překlad *esperar* je tímto faktorem také ovlivněn, ovšem ne tolik, jako *hacer* či *sentir*. U sloves *temer*, *temerse* a *parecer* se naopak modus věty vedlejší nijak výrazně neodráží v překladu slovesa ani v překladu *que*.

Resumen

El presente trabajo se dedica a uno de los temas de la modalidad española. Estudiamos las estructuras construidas con verbos que admiten en la oración subordinada, tanto el modo indicativo como el subjuntivo, y dependiendo del modo en la subordinada, el verbo regente cambia de significado. En concreto, tratamos las construcciones con los verbos *insistir (en)*, *decir*, *temer*, *temerse*, *sentir*, *esperar*, *hacer* y *parecer*. El objetivo es descubrir cuáles son las tendencias en el uso de estos verbos con uno u otro modo verbal, y cómo se proyecta este factor en la traducción al checo. Por otra parte, nos ocupamos también del tema de los significados modales. Aquí, nos fijamos ante todo en cómo cambia el significado modal del verbo según el modo con el que se construye.

El trabajo consta de nueve capítulos. El primero es una introducción a la problemática y el último resume todos los conocimientos obtenidos. Los siete capítulos centrales están dedicados al estudio de los verbos nombrados. En cada capítulo se da la característica del verbo examinado, y explicamos su significado con el indicativo y con el subjuntivo. A continuación, presentamos el análisis realizado en el corpus paralelo *InterCorp* y al final estudiamos la traducción al checo, que completamos con ejemplos procedentes del corpus lingüístico mencionado.

El primer capítulo es la introducción del trabajo. Proporciona la característica general de los verbos estudiados, explicamos la alternancia de los modos, luego hablamos sobre el tema de la modalidad y los significados modales (SM) según la concepción de Zavadil (Zavadil: 1980; Zavadil – Čermák: 2010). En este capítulo también presentamos el trabajo con el corpus lingüístico utilizado.

En el segundo capítulo nos dedicamos al verbo *insistir (en)*. Este verbo puede ser verbo de comunicación (si se construye con indicativo) o verbo de voluntad (con subjuntivo). Proponemos dos análisis distintos – uno para la variante con la preposición *en* y otro para la variante sin ella. Llegamos a la conclusión de que *insistir en* es mucho más frecuente en el corpus que *insistir* sin preposición. La variante *insistir en* prefiere el subjuntivo, mientras que la variante *insistir*, es utilizada principalmente con el indicativo. Podemos decir que la presencia / ausencia de la preposición *en* no tiene influencia a la traducción de este verbo al checo. El modo de la oración subordinada tampoco influye mucho la traducción del verbo *insistir (en)*, en cambio, sí tiene influencia importante a la traducción de la conjunción *que*.

En tercer capítulo analizamos el verbo *decir*, que igual como en el caso *insistir*, puede funcionar como verbo de lengua (*decir* + indicativo) o verbo de voluntad (*decir* + subjuntivo). A diferencia de *insistir en*, el verbo *decir* en la mayoría de los casos se construyó con indicativo, y mucho menos con subjuntivo. En cuanto a la traducción al checo, la situación fue igual como en el caso de *insistir (en)*. El modo de la subordinada tuvo influencia sobre todo a la traducción de *que*. En la segunda parte de este capítulo nos dedicamos al verbo *decir* precedido de la partícula *no*. En este caso la situación cambia. *No decir* en este caso funcionó como verbo de lengua con los dos modos verbales, y el cambio del significado afectó al contenido de la oración subordinada, no al propio verbo *decir*. Como es de suponer, en forma negativa el verbo *decir* apareció en la mayoría de los casos con subjuntivo.

El cuarto capítulo está dedicado a los verbos *temer* y *temerse*, que con indicativo expresan potencialidad y pueden equivaler a (*pre*)*suponer*, *pensar* o *recelar*, mientras que con subjuntivo son verbos de sentimiento y significan *tener miedo*. Los datos obtenidos a partir del análisis lingüístico mostraron que la variante pronominal *temerse* se usa con mayor frecuencia en combinación con el indicativo, mientras que la variante *temer* se construye más frecuentemente con el subjuntivo. Consideramos interesante que los dos verbos – *temer* y *temerse* – estuvieran traducidos con los mismos verbos checos, tanto con el indicativo como con el subjuntivo.

En el quinto capítulo tratamos el verbo *sentir*, que con indicativo funciona como verbo de la percepción física y, en cambio, con subjuntivo expresa sentimientos. A continuación, podemos decir que nos sorprendió la gran diferencia que hubo entre la frecuencia de *sentir* + indicativo y la de *sentir* + subjuntivo. Según hemos observado, *sentir* se usa generalmente como verbo de percepción física. También las posibles traducciones de *sentir* + indicativo fueron muy numerosas.

El sexto capítulo examina el verbo *esperar*. Comentamos allí por qué resulta problemático comparar la construcción *esperar* + indicativo con el verbo inglés *wait* y el francés *attendre*, y *esperar* + subjuntivo con el inglés *hope* y el francés *espérer*. *Esperar* se usa con subjuntivo con los dos sentidos – el de “esperar a alguien / algo” y el de “tener esperanza”, lo que el análisis comprobó. Por eso pensamos que sería más apropiado fijarse en cómo se refleja en la traducción al checo la oposición de estos dos sentidos, que analizar la influencia de la oposición modal.

En el séptimo capítulo nos dedicamos al verbo *hacer*. Este verbo tiene dos significados muy distintos con indicativo y subjuntivo. En el primer caso significa fingir y

en el segundo, obligar. El análisis realizado ha demostrado que el verbo no se utiliza mucho con indicativo, en la mayoría de los casos apareció con subjuntivo. En cuanto a la traducción checa, podemos constatar que en un gran número de los casos la construcción *hacer* + subjuntivo estaba traducida mediante una estructura estilísticamente diferente.

En el octavo capítulo estudiamos el verbo *parecer*. Tratamos la variante no pronominal y la pronominal, y examinamos la forma afirmativa y la negativa. Llegamos a la conclusión de que las formas afirmativas pronominales y sin el pronombre se construyen más frecuentemente con indicativo. En las formas negativas no pronominales y la variante con el pronombre *me*, en cambio, prevaleció el empleo del subjuntivo. Las variantes con los pronombres *te* y *le*, en cambio, aparecieron casi siempre con indicativo. Realizado el análisis, podemos constatar que el modo verbal empleado en la oración subordinada, no tiene mucha influencia en la traducción ni del verbo ni de la conjunción, en efecto, para la traducción de ambas estructuras se usaron casi los mismos verbos checos.

El noveno capítulo incluye un resumen de las conclusiones a las que hemos llegado. Podemos constatar que en caso de los verbos *insistir*, *decir*, *temerse*, *sentir* y *parecer* prevaleció el uso con indicativo, mientras que *temer*, *esperar* y *hacer* se construyen generalmente con subjuntivo. En caso del verbo *insistir en* prevaleció también la construcción con subjuntivo, pero la diferencia entre la frecuencia de los dos modos no fue tan grande. A continuación, hemos llegado a la conclusión de que el modo de la oración subordinada tiene una influencia significativa a la traducción de *hacer* y *sentir*, y mucho menor a la traducción de *esperar*. Por otro lado, en caso de los verbos *insistir (en)* y *decir*, el modo influye de manera importante la traducción de la conjunción *que*. En construcciones con los verbos *temer*, *temerse* y *parecer*, al contrario, el modo no se refleja mucho ni en la traducción del verbo, ni en la de *que*.

Bibliografie

- BORREGO, J. – ASENCIO, J. G. – PRIETO, E. (1992): *El subjuntivo: valores y usos*. Madrid: Sociedad General Española de Librería.
- BOSQUE, Ignacio – DEMONTE, Violeta (eds.) (2000): *Gramática descriptiva de la lengua española, II*. Madrid: Espasa-Calpe.
- Český národní korpus – InterCorp [online]. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Dostupné z: <<http://www.korpus.cz>>.
- FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, Jesús (1998): *El subjuntivo*. Madrid: Edelsa.
- KRATOCHVÍLOVÁ, Dana (2013): Las relaciones entre el significado modal real y el significado modal potencial en español. *Linguistica Pragensia* 23/2, s. 73-83.
- KRATOCHVÍLOVÁ, Dana (2014a): *Španělská modalita z pohledu vztahů mezi modálními významy*. Disertační práce. Praha: FF UK.
- KRATOCHVÍLOVÁ, Dana (2014b): Univerzální koncepce modalit a její aplikace na španělský modální systém. *Časopis pro moderní filologii* 96/1, s. 58-73.
- PALMER, Frank Robert (2001): *Mood and Modality. Second edition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- PORTO DAPENA, José Álvaro (1991): *Del indicativo al subjuntivo: valores y usos de los modos del verbo*. Madrid : Arco Libros.
- RAE (2009): *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros.
- RAE: Diccionarios. *Diccionario de la lengua española (2001)*. [online]. [cit. 2016-04-23]. Dostupné z: <<http://www.rae.es>>.
- RIDRUEJO, Emilio (1999): Modo y modalidad. El modo en las subordinadas sustantivas. In *Gramática descriptiva de la lengua española*. Ignacio Bosque – Violeta Damonte (eds.). Madrid: Espasa-Calpe, s. 3209-3251.
- SASTRE RUANO, María Ángeles (1997): *El subjuntivo en español*. Salamanca: Colegio de España.
- ZAVADIL, Bohumil (1980): *Kategorie modalit ve španělštině*. Praha: Univerzita Karlova.
- ZAVADIL, Bohumil (1995): *Současný španělský jazyk, II. Základní slovní druhy: slovesa*. Praha: Karolinum.
- ZAVADIL, Bohumil – ČERMÁK, Petr (2008): *Sintaxis del español actual*. Praha: Karolinum.
- ZAVADIL, Bohumil – ČERMÁK, Petr (2010): *Mluvnice současné španělštiny*. Praha: Karolinum.